

KANSANSA TAISTELI

N:o 3 1982
8,50 mk sis.lvv.

-miehet kertovat

KTR 25
PALAA
TALVI-
SODASTA
KUVA:
UNIO HIITONEN

TAIPALEEN-
JOELLA

Tankit
matalaksi

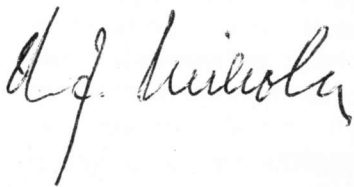
MYRSKY

OLI MURHEEN LAPSI

varsinkin meille — elintärkeä itärintama oli enää vain yksi suursodan näyttämöistä.

Suomi oli kunnialla kestänyt sodan ensimmäiset kuusi kuukautta. Toiminnan painopiste oli tällöin ollut sotilaallisella puolella. Nyt sodan pitkittyessä alkoivat poliittiset tekijät sekä kansakunnan yleinen huolto- ja työvoimatilanne tulla yhä vaikuttavammin esiin.

Oltiin totaalisisessa sodassa, jonka loppua ei ollut näkyvissä. Keskeiseksi kysymykseksi tuli nyt: miten onnistutaan pääsemään irti sodasta?

NIIN VOI KÄYDÄ
Ankeana sotajouluna 1944 oli saksalainen Schictin perhe vielä onnistunut hankkimaan joiltakin taitavilta maalaissukulaisilta hanhen joulu-pöytää varten. Aarre ripustettiin parvekkeelle riippumaan.

Seuraavana aamuna oli kallisarvoinen paisti hävinnyt. Sen paikalla oli vain paperilappu, jossa oli teksti:

— Surren ilmoitamme, ettei hän ole palannut sotalennolta.

EINO RITARANTA

Myrskyn prototyyppissä oli aluksi tuettu korkeusvakaaja

Pahaa jälkeä syntyi kapteeni Pelle Soveliuksen pakkolaskussa MY-2:lla

KUN VALTION LENTOKONETEHDAS sai Pyry-harjoituskoneen prototyyppin valmiiksi vuonna 1939, se sai uuden ja entistä vaativamman tehtävän: uuden hävittäjän suunnittelun. Työryhmään kuuluivat professori *Arvo Ylinen* sekä diplomi-insinöörit *T. Verkkola* ja *M.T. Vainio*.

Vuonna 1941 päästiin käsiksi rakennustöihin — aivan liian myöhään muuttunutta tilannetta ajatellen. Tuulitunnelissa pienoismallin avulla suoritettujen kokeiden lisäksi testattiin luonnollisen kokoista siipeä asentamalla se Pyry-koneeseen. Tulokas sai tehtaan omaksumaa linjaa mukaillen nimen Myrsky.

KOELENNOT ALKAVAT

Jo vuoden 1941 lopulla MY-1 merkinnällä varustettu prototyyppi nousi ensimmäiselle lennolle Tampereelta luutnantti *E. Itävuoren* ohjaamana.

Myrskyn runko oli teräsputkirakenteinen, kun taas siipi sekä peräsimet olivat puuta. Tähän rakennemalliin päädyttiin

Puiset potkurinlavat ovat katkenneet MY-3:n laskutelineen petettyä

Muistellaanpa

Myrskyä

Miten se kenraali Airo lausahtikaan Turjan Päämajassa-näytelmässä:

"Kun käy sotaa suurvaltaa vastaan, pitää olla lentokone."

Kun muualta ei saatu kalustoa tarpeeksi piti yrittää itse.

Kun kevytmetallia ei ollut tehtiin puusta.

Lentäjät maksoivat heikkoudet hengellään.

sen toiseikan takia, että sodan aikana kevytmetallin saanti oli sattuman varassa. Koneen voimallitteena oli aluksi 1115 hevosvoiman Pratt & Whitney Twin Wasp -tähtimootori. Aseistuksen muodostivat neljä 7,7 mm konekivääriä siivissä sekä kaksi 12,7 mm runkokonekivääriä. Kärkiväli oli 10,00 m, pituus 8,27 m ja korkeus 3,10 m.

Vuoden 1942 alussa alkoi laajan koelento-ohjelman toteuttaminen.

Koneen suunnittelussa oli pääpaino asetettu nopeudelle ja suuresta siipikuormituksesta johtuen sen kaarto-ominaisuudet osoittautuivat heikoiksi. Luokisten muutostöiden johdosta prototyypin ulkonäkö muuttui melko tavalla vuoden 1943 marraskuuhun mennessä, jolloin se poistettiin käytöstä.

Ennen varsinaisen sarjavalmistuksen alkua rakennettiin kolmen koneen koesarja. Saatujen kokemusten mukaan tehtiin

monia parannuksia. Tärkein niistä oli se, että siipipinta-alaa suurennettiin kasvattamalla kärkiväliä metrillä. Tällä saavutettiin huomattava parannus koneen ketteryyteen, jos kohta nopeus hieman pieneni. Moottoriksi tuli nyt 1065 hevosvoiman Twin Wasp. Siipikonekivääreistä luovuttiin ja runkoon sijoitettiin kolme 12,7 mm Browningia.

SUUNNITTELUN SURUNLAPSI

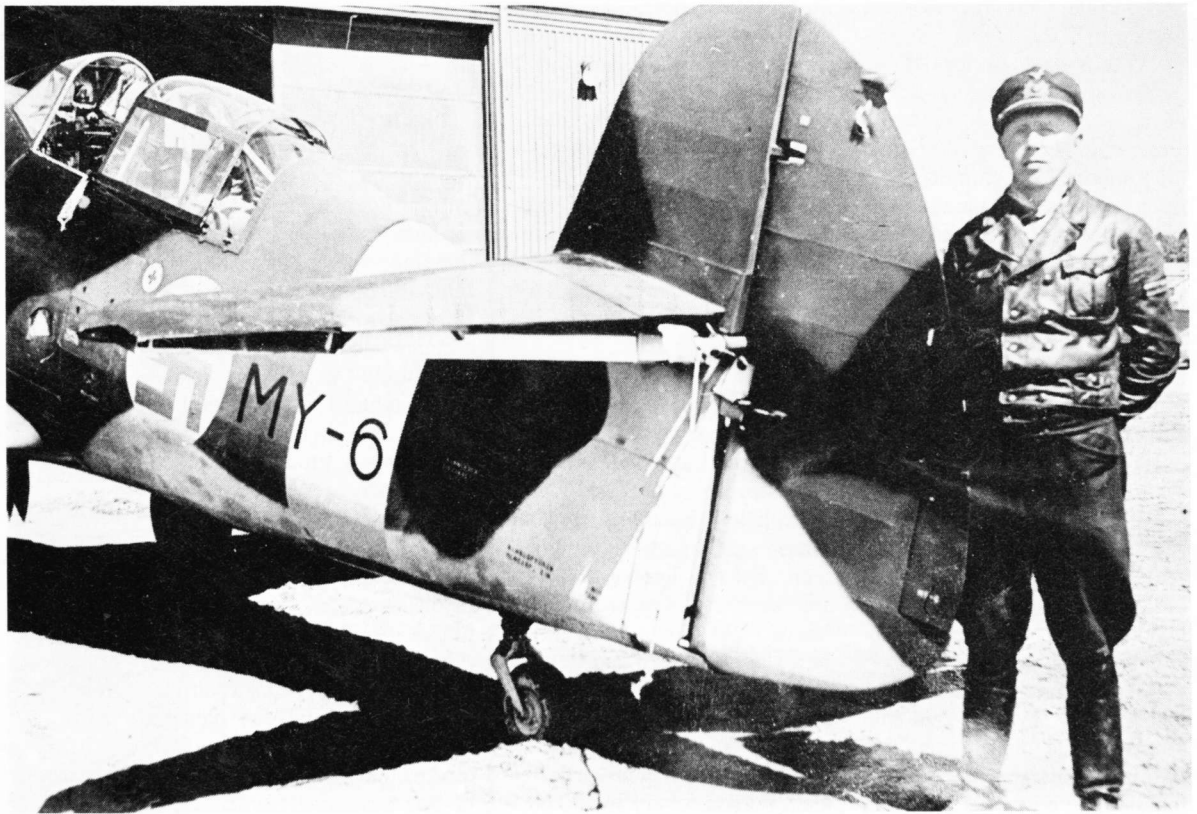
Nyt alkoikin sitten koko Myrsky-historian surullisin vaihe. MY-2 tuhoutui viikon ikäisenä 6.5.43. Kapteeni *Pelle Sovelius* oli palaamassa koelennolta Tampereen kentälle kun moottori pysähtyi. Pakkolaskuyrityksessä kone meni kentän yli murskautuen täysin. Kuin ihmehen kaupalla ohjaaja jäi henkiin, tosin vakavasti loukkaantuneena.

MY-3 valmistui 11.7.43. Jo elokuun alkupäivinä sen laskuteline petti, jolloin kone vaurioitui. Marraskuun 11. päivänä lentomestari *A. Siltavuori* oli suorittamassa sillä syöksykokeita, kun kone hajosi ilmassa värinäilmiön seurauksena saavutet-

Ensimmäinen sarjakone varustettuna pudotettavien lisä-säiliöin

Esko Halme sai tuoduksi MY-6:n kentälle, vaikka korkeusperäsimen vasen puolisko oli repeytynyt irti

tuaan 775 km/t nopeuden. Ohjaaja sai surmansa.

MY-4 saatiin koelentoon ke-säkuussa 1943. Seuraavan vuoden helmikuussa se luovutettiin Hävittäjälentolaivue 26:lle koekelitavaksi.

Maaliskuun 17. päivänä se hajosi ilmassa luutnantti *J. Marttilan* saadessa surmansa. Sodanaikaiset liimat ja lakat eivät kestäneet suuria rasituksia.

Tähän mennessä Myrskyn 47 konetta käsittävän suursarjan valmistus oli edistynyt varsin pitkälle ja 10 koneen lisäsarjakin oli tilattu. Ei auttanut muu kuin yrittää parannella rakennetta mahdollisuuksien mukaan – silloisissa oloissa se ei suinkaan ollut helppoa.

Sarjakone sai runkoonsa vielä yhden lisäkonekiväärin ja siiven alla oli ripustimet joko kahta 100 kg pommia tai lisätankkeja varten. Koneen kärkiväli oli nyt 11,00 m, pituus 8,35 m, tyhjäpaino 2337 kg ja suurin nopeus 531 km/t 3400 m korkeudessa. Syöksynopeus oli rajoitettu 650 km/t:iin. Normaali 1 1/2 tunnin lentoaika voitiin nostaa 3 tuntiin lisäsäiliöin.

Vaurioita sattui koelentovaiheessa vielä sarjakoneillekin. Vaarallisimman niistä koki tunnettu koelentäjämme, silloinen luutnantti *Esko Halme*. Suorittaessaan syöksykokeita MY-6:lla hän oli oikaisemassa mittarin näyttäessä 650 km/t nopeutta. Juuri kun silmissä pimeni kuului jostakin kova pamaus. Kun näkö palautui, ohjaaja alkoi tutkia tilannetta. Ohjauksessa tuntui olevan jotakin vikaa – ja niin todella olikin: toinen korkeusperäsimen puolikas oli irronnut! Uhmaten kentältä saamaansa hyppekehoitusta Halme päätti tuoda koneen kentälle tutkittavaksi. Lasku onnistui, vikaan päästiin tuoreeltaan käsiksi ja se saatiin korjatuksi.

RINTAMALLE

Kun todettiin lastentauteihin oli löytynyt ainakin jonkinlaiset lääkkeet, alkoi koneiden toimitus rintamalaiivueisiin.

Aika on kuitenkin auttamatta lentänyt Myrskyn ohi eikä sillä katsottu enää olevan asiaa hävittäjälaivueeseen. Tiedustelulentäjämme olivat yhtä kipeästi

kalustotäydennyksen tarpeessa kuin hävittäjäkollegiansakin ja arpa lankesi Lentolaivue 12:lle. Heinäkuun puolivälissä 1944 sen ohjaajat komennettiin Tampereelle noutamaan Myrskyjä Mensuvaaraan.

Jollei otta lukuun kapteeni *P. Kokon* MY-1:llä suorittamaa torjuntalentoa Tampereella 14.9.43, ensimmäinen varsinainen sotalento sattui MY-17:n kohdalle 9.8.44. Tällöin kone otti yhteen Jak-7-tyyppisen hävittäjän kanssa Suistamon yläpuolella, mutta ilman tulosta.

Tyyppillä ehdittiin lentää kaikkiaan 68 sotalentoa ennen rauhansolmimista. Näistä oli varsinaisia tiedustelulentoja ainoastaan kymmenen. Kuuden koneen suorittaessa tiedustelutehtävää elokuun 22. päivänä alueella Ristisaari–Vitele–Mantsinsaari ne joutuivat ilma- taisteluun La-5- ja Jak-9-hävittäjien kanssa. Tällöin luutnantti *Lind* sai osumia yhteen Jakiin. Syyskuun kolmantena päivänä kapteeni *Tylli* johti kuuden koneen osaston rynnäkkötehtävään pommittaen Orusjärvellä sijainnutta esikuntaa.

Samana päivänä suoritettu torjuntalento neljällä Myrskyllä Sortavalan–Lahdenpohjan alueella muodostuikin tyyppin viimeiseksi tehtäväksi tässä sodassa. Yksi uhri Myrsky-lentäjiltä kuitenkin vielä vaadittiin. Syyskuun neljäntenä luutnantti *Kurkijärvi* sai surmansa pakkolaskussa metsään.

Lentolaivue 16 sai muuttaman Myrskyn niin myöhään, että ne eivät ehtineet sotalentoihin. Tilattu 10 koneen lisäsarja peruutettiin syyskuun viimeisenä päivänä.

LOPPUSUORA

Mutta Myrskyn palveluksia tarvittiin vielä Lapin sodassa. Pohjoisessa matkat olivat pitkiä ja lisäsäiliöillä varustettuna kone omasi melkoisen toimintasäteen. Syksyn huonoissa säissä sillä suoritettiin vajaat 20 sotalentoa. Yksi kone menetettiin heti startin jälkeen suoritettussa pakkolaskussa. Ohjaaja, luutnantti *Schulze*, selviytyi vammoilla.

Sodan jälkeen Myrsky palveli vielä Porissa. Useiden pakkolas-

kujen lisäksi sille sattui siellä pari vakavampaakin tapausta. Lentomestari *O. Kuuluva* joutui jättämään MY-24:n sivuperäsimen irrottua taitolentoharjoituksissa 11.12.45. Kapteeni *Ikosen* sai surmansa 9.5.47 MY-28:n hajottua ilmassa ja syöksyttyä maahan Nakkilassa.

Tämän jälkeen Myrskyllä lennettiin enää ainoastaan joitakin koe- ja siirtolentoja. Viimeinen lento tapahtui 10.2.48, jolloin luutnantti *Risku* toi MY-50:n Kauhavalta Tampe-

reelle.

Myrskyn käyttöaika jäi varsin lyhyeksi ja konekohtaiset lentoajat pieniksi. Yhtään ilma-voittoa sillä ei saavutettu, mutta eipä yhtään Myrskyäkään ammuttu alas.

Heikkouksistaan huolimatta se muistetaan lento-ominaisuuksiltaan erittäin miellyttävänä koneena. Joka tapauksessa Myrsky jää historiaan ainoana kotimaisena koneena, jolla on suoritettu varsinaisia sotalentoja. □

SAKARI ALAPURO

KÄYTTÄJÄN SANA MYRSKYSTÄ

ON suorastaan hämmästyttävää kuinka vähän lentokoneetolisuutemme vaikeimmasta surunlapsesta, Myrskystä, on kirjoitettu! Onhan joka tapauksessa kysymys ohjaajan kannalta ilmailun alkuaikojen jälkeen tehdystä rakenteellisesti vaarallisimmasta lentokoneesta, kun otetaan huomioon, että koneen suunnittelu- ja rakentamispäätöksen tehneet varmasti tiesivät esimerkiksi koneen täydellisen soveltumattomuuden kentäolosuhteisiin.

Ritarannan kirjoituksessa mainitaan Myrsky ”lento-ominaisuuksiltaan erittäin miellyttävänä koneena”. Koneella lentäneen on vaikea täysin yhtyä tähän käsitykseen, sillä kone oli ”kärkisakkaaja” ja jokaisen taitolentoliikkeen jälkeen ohjauksen säätölevyt – kaikki kolme olivat ohjaamosta käsin säädettävissä – vaativat uuden trim-

mauksen.

Ohjaajien käsityksen mukaan Myrskyn ohjaamosta olisi ollut erittäin vaikea hypätä pakkotilanteessa. Eikä muuten kukaan, joka olisi voinut pelastautua koneesta vain hyppäämällä, pystyntyäkään sitä tositalanteessa tekemään.

Lentorykmentti 1:ssä – ainoassa ilmavoimien joukko-osastossa, missä Myrsky oli palveluskoneena – koneella lentämisen lopetti rykmentin komentaja eversti *B. Gabrielsson* kapteeni *Ikosen* kuolemaan johtaneen lento-onnettomuuden jälkeen. On syytä muistaa, että eversti Gabrielsson ei peruuttanut määräämäänsä Myrskyn lentokieltoa ilmavoimien komentajan suostutteluista huolimatta.

Kun konetta ei voitu käyttää laivuepalveluksessa, lopetettiin lennot helmikuussa 1948. □

Taipaleenjoki, Tuonelan joki, tunnettiin molemmilla puolilla rintamaa. Raivokkaista yrityksistään huolimatta ei vihollinen tällä suunnalla kyennyt murtamaan suomalaisten puolustusta. Tukikohtia menetettiin ja vallattiin takaisin, mutta rintama kesti.

Helsinkiläinen Pasilan konepajan metallimies kertoo.

LAURI HAKANEN

TALVISODASSA palvelin JR 61:n I Pataljoonan Konekiväärikompaniassa.

Elettiin kovan sotavuoden 1940 helmikuuta. Pataljoonamme marssi hajaryhmityksessä kohti Taipalettä – jo etukäteen väsyneenä ja valvoneena. Olimme menossa auttamaan vielä väsyneempiä aseveljiä.

Kranaattisade sakeni metri metriltä. Tuntui mahdottomalta ajatella, että oli mentävä vielä kovempaan tuiskuun.

Talvisen aamun hämärässä saavuimme Taipaleenjoen mutkassa, Koukunniemessä, sijaitsevalle lohkon komentokorsulle, jolla oli jylhä nimi: Karmankollo. Lepoon ei ollut aikaa, sillä vaihto oli suoritettava ennen päivän valkenemista – valoisalla se olisi tiennyt itsemurhaa.

ETULINJAAN

Viime hämärähetkinä läksimme liikkeelle eteen raskaan tykistökeskityksen siirrettyä hiukan sivummalle.

Ympäriilleen ei kärsinyt paljon vilkuilla – koko huomio oli

Taipaleenjoella tehtiin lujasti korsutöitä YH:n aikana syksyllä 1939

SA-kuva

ENSIMMÄINEN JA VIIMEINEN PÄIVÄ TAIPALEENJOELLA

Terenttilän Viitostukikohdan korsu Seurahuone on valmis

kiinnitettävä hengissä pysyttelemiseen tihenevässä tulella. Lohdutonta maastoa ei kuitenkaan voinut olla näkemättä: entisen komean kuusikon paikalla oli nyt vain tykistötulen pirstomia kantoja, ei ainuttakaan ehjää puuta. Koko maa oli myllätty mustaksi, kranaattikuoppien lakeuden rikkoivat vain syvemmät ilmapommien kraaterit.

Syöksyillessäni summittaisessa tulella kuopasta toiseen kohiti etulinjan taisteluhautoja tuli mieleen vuosia sitten näkemäni elokuva ”Länsirintamalta ei mitään uutta”. Tunnelma oli täysin sama – siinäkin olivat harmaat ja likaiset sotilaat ryömiineet ja kontanneet sodan myllerryksen keskellä kuin manalan haamut. Eroa oli vain siinä, että

silloin istuin Kinopalatsin pehmustetussa tuolissa, mutta nyt olin kuvassa mukana – liiankin elävästi!

En muista aivan hirvittävästi pelänneeni. Tilanne oli niin täpärä, että tuollaisille tunteille ei oikeastaan ollut aikaa eikä sijaa. Tietenkin jokainen eli jonkinlaisen peruspelon vallassa – sitä on turha kenenkään kieltää. Siinäkin suhteessa tilanne myöhemmin tasaantui, koska ihminen on siitä merkillinen eläjä, että se näyttää jossakin määrin totuttavan miltei mihin tahansa.

Pääsimme asemiin Tukikoh- ta Neloseen. Saimme uuden, viimeistä mallia olevan koneki- väärin paikalleen. Se sylkisi tar- vittaessa luoteja likimain tuhat minuutissa – noin teoreettisesti.

vääripuolijoukkue, joitakin panssarintorjuntamiehiä ja kranaatinheittimen tulenjohtue. Melkoinen määrä väkeä, jos lu- ku olisi pysynyt täysimääräise- nä. Näin ei kuitenkaan koskaan ollut.

Korsussa voi osa miehistä kerrallaan lämmitellä. Yön ai- kana oli siellä joskus jopa tilai- suus istuallaan hiukan torkah- taakin. Sinne koottiin myös haa- voittuneet yön aikana evakuoi- tavaksi.

Konekivääriä ei voinut pitää rikkoutuneessa varsinaisessa asemassa vaan haudan pohjalla, josta se nostettiin ylös penkalle hyökkäyksen torjuntaa varten. Taistelun aikanakin oli suoritet- tava asemanvaihtoja, kun ilma ympärillä alkoi käydä liian sa-

keaksi.

Taisteluhaudat olivat vielä siedettävässä kunnossa. Joissa- kin muissa tukikohdissa miehet kyyristelivät pelkissä kranaatti- kuopissa, joissa ei pakkasesta huolimatta voinut päiväsaikaan juuri liikahtakaan.

Joulukuun alussa oli vihollin- en tullut kapean Taipaleenjoen yli ja tunkeutunut Koukunnie- meen, josta sitä ei ollut saatu pois. Sen asemat olivat nyt 30– 200 metriä edessämme.

Helmikuun alkupuolella tais- telut täälläkin kiihtyivät äärim- millen Puna-armeijan yrittäes- sä kaikkialla läpimurtoa. Nelos- tukikohta pysyi kuitenkin mei- käläisillä eikä sen edessä 120 metrin päässä oleva vihollinen päässyt eteenpäin.

PUOLUSTAJA ON LUIJILLA

Ilmaiseksi ei torjunta kestänyt, vaan se vaati päivästä toiseen puolustajan koko tarmon ja si- sun. Asemia ei kuitenkaan voi- nut jättää, koska taempuna ei ollut senkään vertaa puolustau- tumismahdollisuuksia. Asemien luovuttaminen olisi saattanut koko rintamanosan vaaraan.

Näissä olosuhteissa olimme siis ottaneet rintamavastuun helmikuun 14. päivän aamuna sotavuonna 1940.

Ensimmäiset tunnit kuluiivat rauhallisesti. Koemiehityksen ja tehtävien tarkistuksen jälkeen miehistö pääsi korsuun, vain vartiomiehet jäivät asemiin.

Päivä oli kirkas ja kaunis pakkaspäivä. Seuraus tästä oli tietenkin se, että kohta päivän valjettua alkoi kuulua lentoko- neiden jyrynää ja hetken kulut- tua kaatui päälle raskaiden pommi- en ryöppy. Emme usko- neet korsun kestävän eikä ke- nenkään siitä leikistä ehjänä sel- viävän, mutta niin vain kävi, et- tä parin tunnin kuluttua, kun il- mapommitus taukosi, olimme kaikki ehjinä.

Rinnan ilmatoiminnan kans- sa oli alkanut tykistön kiivas tu- livalmistelu, johon kranaatin- heittimet yhtyivät. Kranaattien iskemistä korsu vain vapisi, mutta raskaat ilmapommit pa- nivat sen huojumaan sinne tän- ne – kuten laivan myrskyssä.

Ainoatakaan omaa lentoko- netta ei noussut vihollisen pom- mikoneiden lauttoja vastaan ei- kä yksikään ilmatorjunta-ase ol- lut häätämässä niitä korkeam- malle. Myöskään oman tykistön ääntä ei kuulunut.

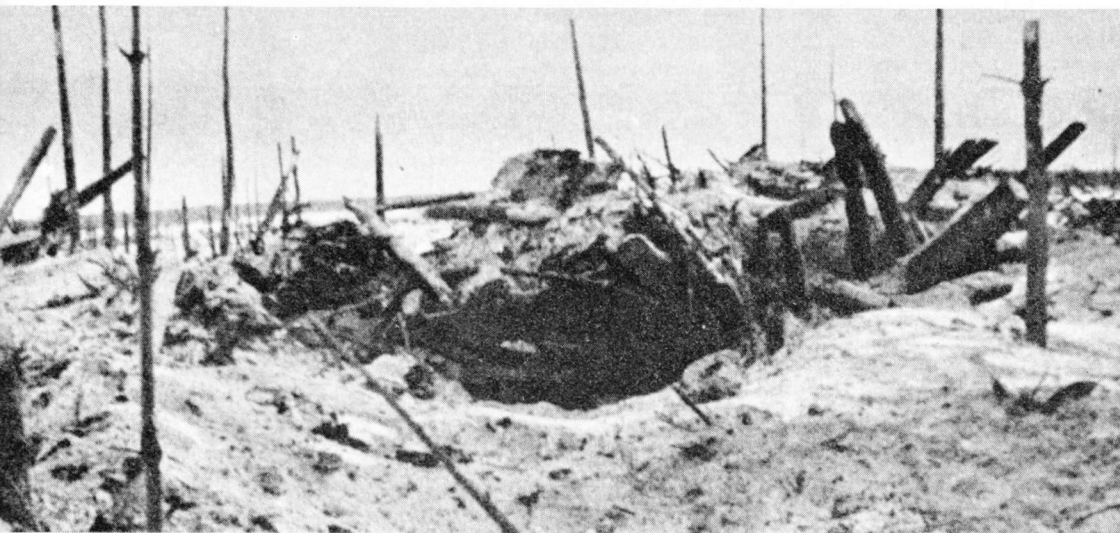
Joka ei ole maannut tuntikau- sia räjähdysaineen ja sirpalei- den ruhjottavana odottaen vain osuuko seuraava vai sitä seuraa- va pommi, ei tiedä, mitä tuol- loin miesten mielissä liikkuu – vaikka kuinka koettaisi karaista sisunsa tahtoo tuntien röykytys panna luonnon matalaksi.

PÄÄSTIIN TOSITOIMIIN

Sitten – pommi- en jymy tuntui siirtyvän taemmas.

– Asemiin! Se tulee nyt! kuu- lui jostakin käsky.

Syöksyttiin aamulla katsot-

Terenttilän korsu täysosuman jälkeen

Taipaleen maastoa
jatkosodan aikana SA-kuva

TUKIKOHTA TAISTELEE

Tukikohtamme oli sekava ja epämääräinen taisteluhautojen yhdistelmä. Siinä oli asemat kahta konekivääriä varten. Niiden piti ristitulellaan hallita etu- maastoa. Pikakiväärejä ja mui- ta keveitä aseita varten oli vas- taavasti jonkinlaisia pesäkkeitä ja kuoppia. Lisäksi oli tukikoh- dalla käytettävissään harvina- nen ylellisyys: pieni asuinkorsu.

Alueemme käsitti noin puolet yhden kiväärikomppanian loh- kosta. Sen miehityksenä oli siis pari kiväärijoukkuetta, koneki-

tuihin monttuihin. Vartiossa olleet kaksi miestä olivat jo aloittaneet tulen – konekivääri lauloi pitkiä sarjoja. Pian yhtyivät torjuntaan kaikki paikalla olevat aseet.

Rätinä oli sanoinkuvaamaton. Mitään ei ehtinyt ajatella. Mielen valtasi jonkinlainen hirtittävän lamauttava, mutta samalla huumaava tunne. Teki mieli painua kuopan pohjalle aivan litteäksi suojaan jäisen montun reunaa pyyhkiviltä räti-seviltä luodeilta ja sirpaleilta, mutta toisaalta oli tajuntaan syöpyneet velvoittava tunne siitä, että vihollinen oli torjuttava – montun pohjalla kyyköttävä mies olisi ilmainen saalis päälle ryntäävälle viholliselle, jonka tarvitsisi vain heittää hautaan käsikranaatti tai surauttaa sinne sarja ohi juostessaan.

Pää oli siis pidettävä ylhäällä ja ammuttava – ammuttava kirjaimellisesti henkensä hädässä!

Vihollisen hyökkäys pysäytettiin asemien eteen kerta toisensa perästä ja yhä uudelleen ja uudelleen se nousi rynnäkköön. Kerran oli vihollinen jo melkein päässyt tilanteen herraksi, mutta jostakin tuli sen verran apua, että onnistuimme työntämään sen pois tukikohdasta.

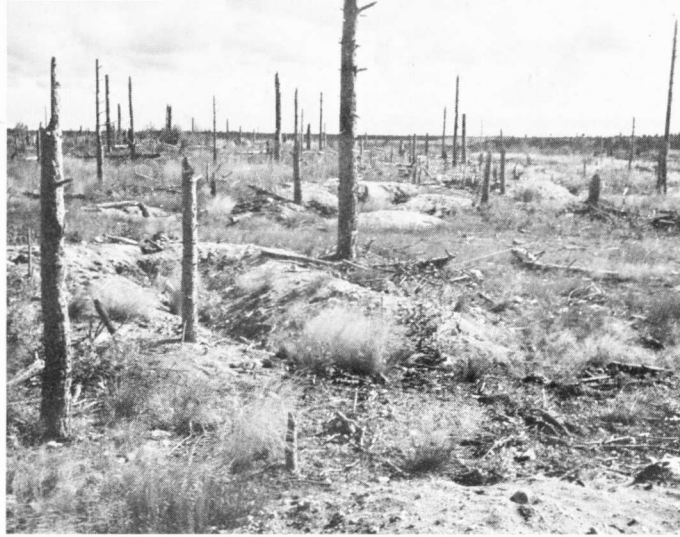
TAISTELUN TAUOTTUA

Etulinja hiljeni.

Oli tullut rumaa jälkeä molemmin puolin, enemmän hyökkääjän osalle. Tukikohdassa, joka oli välillä ollut vihollisen hallussa ja vasta vuorokausi sitten vallattu takaisin, lojui kaikkialla kranaattien repimiä ja mustaamia ruumiita, hautojen reunoilla paikoin kasapain.

Omiakin miehiä oli mennyt. Moni sisukas pesäkkeensä puolustaja lepäsi tukikohdan takarinteen likaisessa lumessa kaikkensa antaneena odottaen öistä kuljetusta taakse, kotipitäjän sankarihautaan. Korsu täyttyi haavoittuneista.

Lopulta tuli ilta siitäkkin päivästä. Hämärän laskeutuessa pusertui rinnasta hiljainen helpotuksen huokaus – oli jälleen selvitty yksi vuorokausi hengissä. Samalla tunsin kuitenkin itseni sairaaksi, pahoinvoivaksi ja perin raihnaiseksi, niin fyysisesti

Terenttilän maastoa kesällä 1942

kuin henkisesti murjotuksi.

Yöllä ei vihollinen yleensä hyökännyt, joskin häiritä tuli jatkui. Tarkkana piti kuitenkin olla silloinkin – eihän koskaan voinut tietää mitä voisi tapahtua.

Pitkiä olivat vartiomiehelle yön tunnit, joita valaisi kalpea kuu ja vihollisen valoraketien lakkaamaton roihu. Moni mies palellutti itsensä pahasti pakkasessa.

SOTA JATKUU

Seuraavat päivät toistivat saman näytelmän.

Kerran kuului vihollisen propagandalähetyksen yhteydessä musiikkia. Se tunkeutui loppuun väsyneen tajuntani horrostilaan aivan epätodellisena ilmiönä – luulin uneksivani.

Voimat vähenivät, unen tarve lisääntyi. Ruokaa sai joskus öisin, aivan epäsäännöllisesti. Pahinta oli kuitenkin veden puute: koko tukikohta oli niin myllerretty, että lunta ei enää löytynyt mistään.

Miehet vaihtuivat – toisia vietiin taakse ja täydennystä tuli tilalle. Kuolemanmylly jauhoi.

VIIMEINEN PÄIVÄ

Sinä päivänä oli korsun ulkopuolella ollut vartiomies laiminyönyt tähystyksen ja rynnätesämme ulos oli vihollinen ovella vastassa – muutamat uskalikot olivat syöksyneet tukikohtaan omien kranaattiansa seassa.

Heti ovella saimme vastaanme käsikranaatteja. Korsu tuli täyteen räjähdysaineen katkua ja kahden ensimmäisen miehen

matka päättyi korsun eteen.

Ulos oli syöksyttävä ruumiiden yli.

Korsun ulkopuolella alkoi kiiwas tulitaistelu. Vihollinen lähenei joka puolelta syöksyen ja ampuen konekivääriensä tukemana. Luotia oli ilmassa niin paljon että tuntui mahdottomalta sopia sekaan.

Emme enää päässeet konekivääripesäkkeelle saakka. Aseet olivat vaiti – luultavasti ne olivat vartiomiehineen tuhoutuneet.

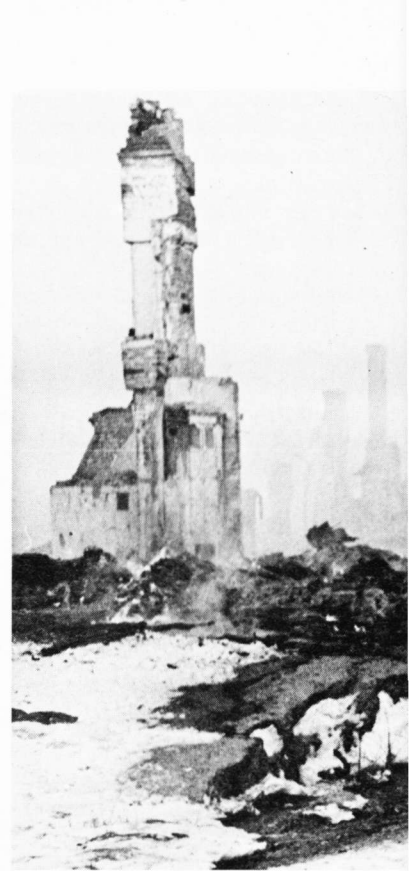
Taistelu jatkui lähietäisyydeltä. Vihollinen kärsi tappioita, mutta myös meillä oli menetyksiä.

Kaksi kertaa kaatui mies viereitäni – luoti upposi päähän ja sormen paksuinen verivirta ryöppysi kaarena ulos. Uhri ei kummallakaan kerralla äännähäntänytkään, vavahti vain, ja silmiin ilmestyi outo ällistynyt ilme. Hetken kuluttua ruumis retkahti taisteluhaudan reunaa vasten ja jäi siihen.

Taistelu jatkui huumaavana, aisteja turruttavana. Lopuksi oli joukosta jäljellä vain kuusi miestä.

Joukkueen johtaja katsoi taistelun jatkamisen toivottomaksi ja antoi irtautumiskäskyn. Sekin saattoi kirkkaassa päivänvalossa merkitä itsemurhaa – mutta yritettävä oli.

Ryömien, kontaten ja välillä syöksyen kranaattikuopasta toiseen pääsimme pois tuohon tuomitusta tukikohdasta. Vilkaisessani viimeisen kerran taakse näin punaisen lipun kohoavan savun ja pirstan keskelle menettettyyn maastoon. □

Viipurin itäpuolella taistellaan

Kaksi panssarivaunua lähestyy asemia

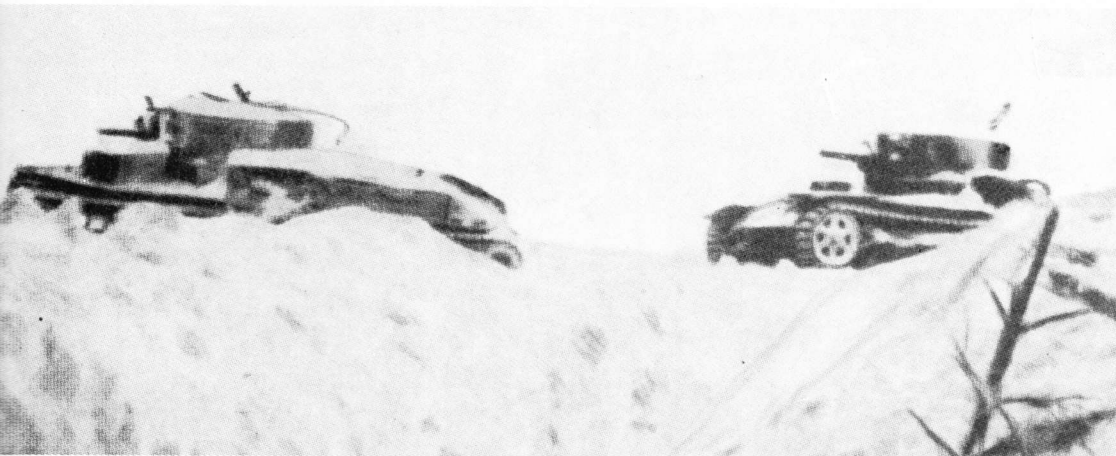
Talvisodan loppupäivinä olivat asiat Viipurin suunnalla hankalassa mallissa. Pahin riesa oli vihollisen panssarivaunuista, joita vastaan ei tahtonut olla käytettävissä ainutakaan kunnan asetta.

Taitava mies teki kuitenkin ihmeitä vanhalla panssaritorjuntakiväärillä huolimatta siitä, ettei se läpäissyt vaunujen panssarointia.

Pantiin tankit matalaksi

G. O. MERIKOSKI

TALVISODAN loppuvaiheessa olimme vetäytyneet Summan lohkolta Viipurin suuntaan ja yösydännä saapuneet Ylä-Sommee -nimisen kylän laitaan. Kenellääkään ei ollut aavistustakaan oliko vihollinen jo kylässä.

Pimeässä metsikössä odotelimme asian selviämistä. Tärkein työ oli yrittää pitää itsensä sulana, sillä pakkasta oli nelisenkymmentä pykälää alla nollan.

Meille oli juuri lähetetty uudeksi päälliköksi aivan nuori suojeluskuntaupseeri Viipurin ilmatorjunnasta.

– Mitäs tehdään? kysyin nuorukaiselta.

– Paremminhan te nämä

asiat tiedätte, sanoi vänrikki. – Minä en tiedä tästä touhusta oikeastaan mitään...

SELVYYS ON SAATAVA

Jotakin oli tehtävä!

Ystäväni *Ahlgrenin* ja *Salomäen* kanssa läksimme kuun valossa hiipimään kylää kohti. Joka hetki olimme valmiit suojautumaan ja tappelemaan henkemme edestä.

Kylästä ei kuulunut hiiskahdustakaan. Vähitellen uskaltauduimme lähimmän talon ovesta sisään.

Suurikokoinen talo oli hämärässä valaistuksessa kuin kirkko. Siinä voisi viettää lopun yötä.

Perässämme oli tullut lauma palelevia miehiä, jotka asettuivat taloksi tupaan. Me kaverukset valtasimme kamarin.

Pistettiin tuli uuniin. Kellarista löytyi suolakurkkua ja ja jotakin marjasyltynyä. Parempi sekin kuin ei mitään.

Myös talon sauna näytti ehjältä. Päätimme seuraavana päivänä panna sen kuumaksi – jotta täit saisivat vähän lämpöhoitoa...

Olimme vetäneet hetekoita ja muita lavereita aivan uuniin kiinni. Loikoilimme mukavasti liekkien loisteessa kurkkuja pureskellen. Olin kieltänyt kaveritani ottamasta saappaita ja lastaan – jos vaikka sattuisi yllä-

tys, kun tilanteesta ei ollut minikäänlaista tietoa...

TIPALLA OLI

Äkkiä alkoivat tapetit tippua seiniltä – puunsälöt lentelivät ja luodit surrasivat kämpässä.

Konekiväärisuihku läpäisi kevyesti rakennuksen.

– Matalaksi lattialle! Kaikki varusteet päälle! ehdin karjaisita.

Joku paiskasi uunin suulukuut kiinni. Tuli säkkipimeä.

Haparoim lattialta konepistoolini käsille. Myös kaverit tuntuivat hakevan aseitaan.

– Nyt ulos ja nopeasti! karjaisin kaikille talon asukkaille. – Vanjat ovat piirittäneet talon!

Juoksimme ulkoverannalle. Kun potkaisin oven auki totesin suurehkon ulkorakennuksen palavan suurella roihulla. Sen edessä seiso kolme miestä kiväärit kädessä.

Omia vai vihollisia?

– Tunnussana! karjaisin kahteen kertaan.

Sitä eivät ukot jääneet miettimään vaan häipyivät paikalta ilmiömäisen nopeasti.

Syöksyimme pihamaalle.

Siellä avautui silmiemme eteen mahtava näky: tulipalon loisteessa näimme venäläiskomppanian hyökkävään juok-

sujalkaa pihaan. Edessä juoksi upseeri huutaen "Uraa – uraa!"

Nopeasti syöksyimme muun porukan yhteyteen kylmään metsään, noin 400 metrin päähän. Lunta oli kainaloihin saakka. Kaverit olivat jo asemissa.

AAMULLA ALKOI SOTA

Saunamatka jäi tekemättä. Aamulla todettiin nimittäin kylän olevan vankasti vihollisen hallussa. Meihin päin oli asemissa piiskatykki, joka sitten koituikin porukallemme kohtalokkaaksi.

Vänrikkimme lähti nimittäin heti aamun ensi hämärässä tutkimaan tilannetta ja kokemattomuuttaan nosti päätään varomattomasti. Piiskatykin kranaatti lopetti miehen elämän.

Ystävänä Salomäki otti sodan vakavasti ja ryhtyi kiväärillään pudottelemaan kylässä liikkuvia vihollisia tarkoilla kertalaukauksilla. Homma sujui aluksi hyvin, mutta sitten poika innostui liikaa ja sai luodin suoraan sydämeen.

Kuka sen luodin ampui? Sen vanjan piti olla asemissa aivan lähellä! Siitä oli otettava selvä.

Pyysin muuatta kaveria pistämään kypärän kiväärin päähän ja kohottamaan sitä varovasti. Itse valitsin tähytyspaikkani parinkymmenen metrin päästä.

Kypärä oli tuskin kohonnut lumen pinnan yläpuolelle kun sen keskelle pamahti luoti. Mutta minäkin olin tarkkana: ampujan suuliekki oli välähtänyt vajaan sadan metrin päästä. Lähelle oli rohkea kaveri päässyt!

Siihen loppui kuitenkin hänen ammuskelunsa. Ennen loppuaan oli tuo tarkka-ampuja ehtinyt tehdä ainakin kahdeksan tai yhdeksän vainajaa.

TANKKI TULEE SILMILLE

Sitten alkoi metsikkö edessä rystistä ja viidenkymmenen metrin päähän asemiemme eteen ajoi panssarivaunu. Sen tykki alkoi jysähdellä harvakseen. Lumet tippuivat puista ja maakin paljastui iskemien lakaisuista.

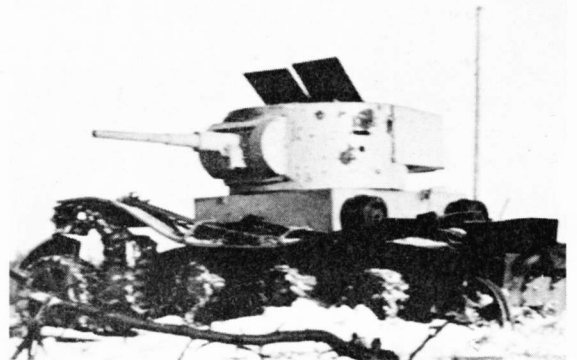
– Saakuri kun olisi jotain milä tappaisi tuon..., kirosi joku hiljaa kyristellessään lumikuopassaan.

Mitään ei ollut.

Samassa muistin, että kuor-

Vaunu palaa

Siihen jäi toinenkin

SA-kuva

◀ Suomalainen 20 millin panssarintorjuntakivääri ehti vasta jatkosotaan

mastohevosemme oli tulossa paikalle juuri niillä kellonlyömillä. Kiiruhdin sitä vastaan – siellä voisi olla jotakin kättä pitempää tankkia varten...

En ehtinyt varoittaa hevosiemistä! Tankki oli nopeampi: ensimmäinen kranaatti pyyhkäisi pois reen peräpäähän, toinen hevosen takaosan ja kolmas osui

kaverini vatsaan – jääden suutariksi!

– Minä kuolen..., ehti poika vain parahtaa ennen loppuaan.

Kuorman luota juoksi sen ajomies:

– Lähettivät tänne Vickersin ja 22 panosta – otatko hoitoosi?

Otinhan minä. Tuo 20 millin panssarintorjuntakivääri oli sen-

tään huomattavasti parempi ase kuin kivääri tai likainen nyrkki.

Tuota pikaa olin vienyt aseensa keskeneräiseen taisteluhautaukseen. Sen kulmaukseen oli yritetty kyhätä jonkinlainen pesäke – parista hirrestä oli jopa rakennettu jonkinlainen ampu-aukko.

Hivuttauduin sinne ja tutkailin tilannetta.

Siinä se vanjan tankki seistä toljotti ja silloin tällöin jysäytti tykillään.

ASELLA ON TEHOA

Hiljalleen hivutin rottapyssyn piipun ampuma-aukkoon. Kääntelin ja vääntelin sitä sopivaan kulmaan. Monen manöoverin jälkeen sain lopulta tankin tornin tähtäimeen.

Jalustalla oleva ase oli vaakaasti paikallaan. Torni näkyi tähtäimessä laukaisuhetkellä.

Vaunulta kuului kumea mätäkähdytys. Erotin valkoiseksi maa-

latun tornin keskellä tumman läikän. Vaunuun oli siis osunut, mutta ammus ei ollut läpäissyt tornin panssaria.

Oli etsittävä ohuempia paikkoja.

Vaunun moottorin päälle oli asetettu kaksi hiekkasäkkiä.

Niiden alle!

Tikkasin kolme laukausta säkkien alle entistäkin tarkemmin tähdäten.

Sepä tehosi!

Moottorin ääni loppui. Sitten aukeni vaunun tornin luukku ja kaksi lumipukuista haahmoa ryntäsi pakoon omiaan kohti. Heidän matkansa päättyi sillä sekunnilla eikä tankistakaan enää ollut sotatoimiin – oli konehuone siinä määrin sekaisin.

VIIPURI PALAA

Illalla alkoi Viipurin suunnalta kohota synkkiä savupilviä. Karnea tulen kajastus valaisi maiseman.

Asemissa oli enää ryhmän verran miehiä – muut olivat kai vähin äänin häipyneet taemmaksi päästäkseen pääjoukon mukana siirtymään Viipuriin.

Oli jumalaton pakkanen – hampaat kalisivat, puheesta ei tahtonut tulla mitään.

Olin kai kaikesta huolimatta nukahtanut. Heräsin kaverini tönäisyyen:

– Lähdetään mekin pois – toiset on menneet jo melkein kaikki...

Minulla oli kuitenkin vielä 18 patruunaa Vickersini – melkoinen arsenaali! Ehkäpä sattuisi sopiva maali...

Kuin käskystä alkoikin etumaastosta kuulua moottorien möyrinää ja telaketjujen kolinaa. Asemiamme lähestyi kaksi samannäköistä vaunua.

Sitten ne ottivat suunnan kohti asemiemme eteen jäänyttä vaunua.

Mikähän niillä oli tuumana?

Vaunut pyörivät edessä vain muutaman kymmenen metrin päässä. Ei ollut enää nälkä eikä vilu!

Toinen tankeista ammuskeli harvakeen tykillään sinne tänne. Toinen ajoi liikuntakyyvyttömän tankin viereen.

Mikä oli tarkoitus?

Se selvisi pian: tornista hypäsi ulos mies, tempasi vaunun päältä vaijerin ja ryhtyi kiinnit-

tämään sitä vahingoittuneeseen vaunuun. Työnsä tehtyään hän sukelsi kärppänä takaisin vaununsa. Luukku jäi auki.

KÄYTIIN KAKSINTAISTELU

Olin jo aikaa sitten saanut aseeni ampumavalmiiksi. Edessä oli herkullinen maali: avoin tornin luukku.

Ammuin nopeasti viisi perättäistä laukausta avoimeen torniin. Vaunun sisältä kuului kummaa jysähtelyä – sitten ei mitään.

Varmistamassa oleva tankki lienee todennut jotakin olevan tekeillä. Se ei kuitenkaan puuttunut peliin, vaan kaarsi sivutain – ja lähti toisista välittömästi hiljaista vauhtia kohti kylää! Varsinainen sankari!

Minulla oli vielä 13 patruunaa jäljellä. Epäilin, etteivät ne tehoa varsinaiseen panssariin – mutta ehkä telaketjuun...?

Taoin nopeasti viisi luotia ensin vasempaan ja sitten oikeaan telaketjuun.

Vaunu vain jatkoi matkaansa. Pitipä olla huono onni...

Mutta sitten – 30–40 metriä kuljettuaan – rumilus alkoi poiketa suunnastaan ja jäi lopuksi pyörimään paikallaan! Toinen telaketjuista oli poikki! Vielä oli mahdollisuus saada se tuhotuksi!

Jäljellä oli kolme patruunaa. Nyt oli oltava tarkkana.

Tankki näkyi hyvin tulipalojen loimua vasten. Odottelin kymmenkunta minuuttia edullista tilaisuutta. Olin päättänyt päästä vaikutukseen torniluukun kautta.

Lopulta luukku aukeni.

Olin liian hätäinen ja ammuin yli!

Kaksi patruunaa jäljellä.

Kun luukku taas aukeni latsin kaksi viimeistä kutia suoraan luukkuun vasten, josta ne jälleen kimpoaisivat vaunuun sisälle.

Jo sieltä kuuluikin kummaa ryskettä. Sitten tuli syvä hiljaisuus. Se panssarivaunujoukkue ei estäisi pääsyämme Viipuriin!

Sitten olikin jo aika häipyä asemista.

Seuraavana päivänä totesin olkapääni olevan maksalihalla. Oli peästeepyssy jysäytellyt kummasti ampujaansakin. □

Säilytä Sinäkin Kansa taisteli- lehtesi vuosikerrat vahvassa kansiossa

Tämän lehden kertomukset ovat tosi vankkaa luettavaa, ja niiden pariin on kiinnostavaa palata aina uudelleen. Kansa taisteli-lehden vertaansa vailla oleva dokumentti-aineisto kannattaa säilyttää myös sen historiallisen arvon vuoksi.

Pekka Aaltonen

Pekka Aaltonen
Ylliluutnantti evp.

Tilaa nyt allaolevalla kupongilla Kansa taisteli -lehden vuosikertakansio.

Värit: tummanruskea, painatus: kulta.

Yhteen kansioon mahtuu koko vuosikerta, 12 numeroa.

Hinta 18 mk/kpl

(+ postitus- ja käsittelykulut 6,50 mk/1 kpl, 8 mk/2 kpl, 13 mk/3–5 kpl).

LEIKKAA TÄSTÄ. POSTITA HETI. LEIKKAA TÄSTÄ. POSTITA HETI.

KIRJE

Vastauslähetyt
HKI 10/21 Lupa 1003

Sanoma Osakeyhtiö
Kansa taisteli
Tilaaajapaivelu
PL 20
00003 HELSINKI 300

**KANSA
TAISTELI**
-miehet kertovat

TILAUSKORTTI VUOSIKERTAKANSIOT

Haluan kerätä Kansa taisteli -lehdistäni ainutlaatuisen ja historiallisesti arvokkaan lukupaketin.

Tilaan Kansa taisteli -lehden vuosikertakansioita.

___ kpl. Hinta 18.mk/kpl (+ postitus- ja käsittelykulut).

Haluan mukaan ilmaisen vuosikertatarran.

Sukunimi		Etunimi	
Osoite		Puh.	
Postinumero	Postitoimipaikka		

Tarjous koskee vain Suomeen tulevia tilauksia. Hinnat ovat voimassa 31. 5. 1982 saakka.

EINO POHJAMO

JATKOA ED. NO:STA
KENRAALILUUTNANTTI
ALBERT ALEKSANDER
PUROMAN SOTILAAN
ELÄMÄ

Vuodesta 1922 alkaen on kenraalin kertoman mukaan perheessä "Rauha vallinnut". Rouva Rauha Puroma, omaa sukua Piriälä, on osallistunut tarmokkaasti sotilaskotityöhön niin rauhan kuin sodankin aikana ja on nykyisin Rajasotilaskotiyhdistyksen kunniapuheenjohtaja

Pakkorajan paalulla numero 123 1.7.41 kello 02.00. Vänrkki Antti Puhakan jääkärit ovat jo itämailla. Kuvassa mm. lääkintäkaptteeni Ollilainen, vänrkki Pokkinen ja lääkintäluutnantti Winkler

VALKOKAARTI SUOMEN- MAASSA JÄRJESTYSTÄ VAATI

Albert Puroma, silloin vielä Alex Bäckman, entinen merimies ja internoitu vanki, virkaiältään neljäntenä 11.2. 18 vänrkiksi ylennettynä, astui palvelukseen Suomen armeijaan. Aluksi hän joutui kouluttamaan sotaväkeen kutsuttuja Pieksämäellä ja sitten

PAIMEN- POJASTA KENRAALIKSI

VIIPURI ON VAPAA!

Ennen kaupungin luovuttamista punakaartilaiset panivat ankarasti vastaan ja taistelivat urhoollisesti — kuten kaarti-
laisten sopikin. Lopulta heidän tilanteensa muodostui toivottomaksi, kun lännen suunnan hyökkäysvoima tavoitteli Tienhaaran tasaa, pohjoisesta painelivat Tammissuon — Papan maastoja ahdistelevat hyökkääjät ja idästä tulivat Säiniön miehet. Kauimpana idässä, Raudussa ja Valkjärvellä rynnisti kohti Suomenlahden rantaa vastustamaton voima, joka sulki uloimpana kaarena kaikki maaliikenneväylät Venäjälle.

Punaisille jäi ainoaksi pakotieksi meri. Ketkä ennättivät laivojen äärelle kaupungin ja Tienhaaran välimaaston rannikolla, kykenivät pakenemaan hyökkääjien kaikkien aseitten tulituksen saattamina.

— Kehtasittekin vielä ampu! on muuan vasemmiston huomattava johtaja myöhemmin maininnut Puromalle, kun vuosikymmenien jälkeen puhe on kääntynyt noihin tapahtumiin.

— Eihän me teitä ammuttu, vastasi Puroma. — Nehän olivat vain kunnialaukauksia lähettijöille!

Ylevältä ei toki tuntunut käydä oman kansan miehiä vastaan. Mutta tunteet ja tunteet oli painettava sen hetken realismin vaatimusten alle. Asennetta helpotti ymmärrys, että vastapuolen miehet ovat vieraalla asialla.

Parikymmentä vuotta myöhemmin entiset punakaartilai-

Kurkijoella. Vihdoin Antrean tienoilla koottiin tuleva rykmentti, joka lähetettiin Karjalan rintamalle.

Yleishyökkäyksen Kannaksen ja Viipurin valtaamiseksi lähtiessä liikkeelle suuntautui Puroman matka joukkueineen Vuoksen yli Heinjoelle ja edelleen Säiniön aseman tienoille Viipurin itäpuolella. Niillä kohdin tuli tämän joukon katkaista Viipurista Pietariin johtavat valtaväylät ja yhtyä Viipurin kaupungin valtaukseseen idästä.

Säiniön aseman kohdilla il-

maantui Puroman kevyesti aseistetun joukkueen harmiksi Viipurin suunnasta todellinen sotakonekin — raiteisiin sidottu mutta tulivoimainen. Panssarijunaa vastaan ei hyökkäysjoukolla ollut asetta. Junasta ammuttua tykki- ja konekivääritulta piti väistää suojautuen kivien katveisiin ja painanteisiin. Toivottiin vain, että pioneerit saisivat radan katkaistuksi.

Niin kävikin. Juna tormuutti pioneerien ansaan ja suistui kiskoilta.

set korjasivat erehdyksensä taistellen rehdisti cheytyneen isänmaan vapauden puolesta.

Kannaksen operaatiot veivät varsinaisen vapaussodan päätökseen, mutta monet ja mutkalliset poliittiset tapahtumat rajankäynteineen olivat yhä edessä. Vallitsi eräänlainen laskematon tilanne, joka pakotti tiettyyn varuillaan-oloon. Siinä mielessä Lieksan Pankakoskelle oli koottu pataljoonan verran miehiä, joitten yhden komppanian päälli-

NUOREN VALTION TURVAA RAKENTAMASSA

Puroman anomuksesta hänet komennettiin Pankakoskelta Pohjolan Jääkäripataljoonaan. Sodan jälkeisten järjestelyjen johdosta pataljoonaa, johon Puroman komppaniakin kuului, siirrettiin tämän tästä pai-

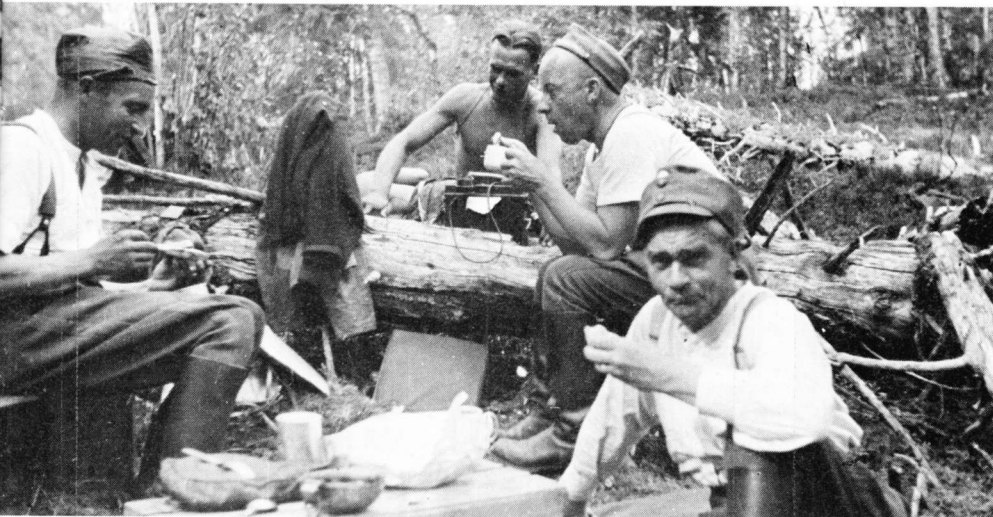
kasta toiseen: Viipurista Hyrylään, välillä kauaksi pohjoiseen Rovaniemelle ja lopulta vakituemmaksi Tampereelle. Sittemmin nimikin muuttui Kajaanin Sissipataljoonaksi.

Jos ei ollut muona hääviä Pankakoskella ei se sitä ollut vakituissakaan joukko-osastossa. Joten kuten piti selvitä ahvenista ja pellavansiemenistä leivotulla leivällä. Sekin vaikutti sittenkin ruhtinaalliselta, kun samaan aikaan esimerkiksi Viipurissa siviili-

vään tuli tyytyä pettuleipään.

Kituliaasti ja vähin eväin joutui väki arkiseen aherrukseensa, luomaan parempaa tulevaisuutta. Tämän päivän yltäkylläisyyden ihminen tuskin kykenee kuvittelemaankaan vuoden 1918 kevään ja kesän ankeutta. Mutta innostus ja ymmärrys saavutetun vapauden merkityksestä kantoi ulkoisten vaikeuksien yli.

Vuonna 1922 Puroma määrättiin johtajaksi Laihialle perustettuun Jääkäriprikaatin

Kuiva muona maistuu sotaretkellä. Etualalla eversti, taempana suikkapäiset kapteenit Eino Tukkimäki ja Reko Moiso

Puroman rykmentti on lyönyt vihollisen Lakivaaran taistelussa marraskuussa 1941

Hyökkäyskiireet ovat hellittäneet, komentaja jouti kalalle komento-paikan läheiselle Lakijärvelle Kiestingissä 1942

köksi Puroma määrättiin.

Olosuhteet tällä puolittain siviilioloisella komppanialla olivat kurjat: ei ollut kunnon majoitustilaa eikä juuri ruokaakaan, sillä nuori, itsenäistynyt valtakunta joutui yleismaailmallisen elintarvikepuulan kouriin kehitellessään elämänsä alkua rauhan askareisiin. Nuori komppanianpäällikkö joutui päivittäin toteamaan reserviläisikäisen joukkonsa vähitellen hupenevan: jotkut jäivät palaamatta heille myönnettyä lomalta, toiset häipyivät noin vain omille teilleen — kuka itään, kuka länteen.

aliupseerikouluun. Hämeenlinnassa, Oulussa ja Vaasassa sijaitsevat pataljoonat lähettivät tänne aliupseereiksi koulutettavat varusmiehet. Noin puolentoistasataa oppilasta majoitettiin vanhan väen reservikomppanian kasarmiin.

Sen kunto ihmisasumuksena ei silloistenkaan tottumusten mukaan ollut häävi. Keittionä ja ruokalana toimivan hataran parakin, oikeastaan vajan keskelle oli sijoitettu neljä valtavaa muuripataa, joitten tulipesistä johti suora hormi ulkoilmaan. Harvat lautaseinät eivät juuri pidättäneet talven viimaa. Parakin lattiaa peitti kauttaaltaan talven kehittämä 10—15 sentin jää.

ETEENPÄIN ELÄVÄN MIELI

Silloiset asevelvolliset eivät pienistä välittäneet, vaan kävivät ututterasti sotaopin har-

PAIMENPOJASTA KENRAALIKSI

joitukseen. Varusväen ja laihalaisten suhteet olivat moitteettomat, olihan kyseessä oman valtakunnan sotaväki. Vaasasta saapuneet oppilaat olivat paljolti kieleltään umpiruotsalaisia. Heidän kouluttajanaan toimi ruotsinkielinen upseeri.

Kaiken muun touhun ohessa oli paikattava hataraksi jäänyttä muodollista koulupohjaa. Jo Hämeenlinnassa oli Puroma saanut valmiiksi kes-

kikoulututkinnon. Nyt hän kapteenina jatkoi opiskelua Vaasan suomalaisessa lyseossa ja suoritti seitsemännen luokan vaatimukset. Intoa olisi ollut ylioppilastutkintoon saakka, mutta ammatin velvollisuudet tulivat esteeksi.

Viisi vuotta vierähti Laihiolla.

Esimiehet havaitsivat pian nuoren upseerin kouluttajan kyvyt ja niin Puroma siirrettiin majuriksi ylennettynä kas-

vattamaan reservin upseereita RUK:uun Haminaan, määrätynä komppanian päälliköksi. Kuuden vuoden koulutustehävän aikana Puroma joutui pitkät tovit toimimaan koulun johtajan viransijaisena.

RUK:n kirjoissa ollen hän itse suoritti Sotakorkeakoulun kurssin. Diplomityön aihe oli Puroman toimille ominainen käytännön läheinen: "Kelirikon vaikutus operatiiviseen toimintaan Suomessa".

Suomesta oli tietoa asiasta saatavissa perin niukasti, mutta Ruotsista ja vähän sieltä ja täältä löytyi lähdeaineistoa, jonka pohjalta syntyi hyväksytty työ. Vielä vuosia jälkeenpäinkin ovat tienrakentajat saaneet siitä hyödyllistä, suoraan käytäntöön soveltuvaa tietoa.

Vuosi 1936 toi kaulukseen toisen esipuseerin tähden ja uuden viran: tärkeän Kannaksen Sotilaspiirin päällikön tehtävän. Myöhemmin Vuoksen pohjoispuolelle perustettiin

käsäy siirtyä Helsinkiin Puolustusministeriön Koulutusosaston reservin koulutustoumiston päälliköksi.

Tähän aikaan vanhaa Eurooppaa ravistelivat jo rajut poliittiset tapahtumat: Saksa kaappasi itselleen alueen toisensa jälkeen. Maailma haukkoi henkeään. Määränsä oli kuitenkin verettömälläkin valloituksella ja pian sai alkunsa ennen kokemattomiin ääriinsä leviävä sota.

Sen ensimmäisten liekkien heijastuksessa Suomikin alkoi ajautua kohtaloonsa suuren naapurinsa kanssa. Kun Puromalla oli äsken luovuttamansa sotilaspiirin päällikön tehtävän pohjalta yhä tuore ja laaja kokemus ja tieto pääsotanäyttämöksi arvioidulta Karjalan kannakselta, määrättiin hänet uudelleen mainitun piirin päälliköksi.

VIIPURISSA OLI VAIKEAA

Nyt Albert Puroma joutui elämänsä monitahoisimman tehtävän eteen. Hänen johdossaan olivat muun muassa alueen 20 suojeluskuntaa, jolle annettiin tuhattomasti tehtäviä huolimatta siitä, että käytettävissä oli vain asevelvollisuudesta vapaana olevia yli- tai alaikäisiä ukkoja ja poikia. Ensimmäiseksi oli yleensä kyse desanttien jättämisestä.

Sota työnsi piirin päällikölle yhä uusia tehtäviä: hänen oli pidettävä huolta siitä, että Öhquistin II Armeijakunnan huoltokuljetukset pyörivät, oli yritettävä hoitaa Viipurin alueen katkeilevia viestiyhteyksiä ja vieläpä johdettava palontorjuntaa pommitusten murentamassa kaupungissa.

Työpäivät olivat vaihtelevia. Lähes ainoana säännöllisenä ohjelma-umerona niihin kuului parisenkymmentä päivittäistä ilmapommitusta. Pienen pommeijan purkava kone-äärä oli yleensä yhdeksän.

Lopulta palojen sammuttaminen tuli ylivoimaiseksi. Rintaman vetäydyttyä itäisten esikaupunkien tasalle piirin

Jätkäjätkärit Kiestingin keväässä 1942 "Jeletin viertotiellä"

Kiestinkiin kevättalvella 1942 koukannut vihollinen on passitettu paluujäljilleen. Divisioona J:n komentajan Väinö Palojärven kiitoskahvit. Kasvot vasemmalta Olli Kaakinen, Eino Suolahti, Albert Puroma, Väinö Palojärvi, Antti Suurkari, Aksel Havola ja Erkki Kivalo

uusi Käkisalmen Sotilaspiiri, mutta senkin päällikkö tuli operatiivisissa asioissa Puroman alaiseksi.

Parin vuoden kuluttua, jona aikana Kannaksen pitäjät olosuhteineen ja ihmisineen kaikkineen tulivat everstiluutnantti Puromalle perin tutuiksi, tuli

Rautaristien jakotilaisuus Alakurtilla, jätkäjätkäreiden joukko. Tunnistettavissa Albert Puroma, Kalevi Sarva, Urpo Jalkanen, Eero Kanto, Toivo Laakso, Y. Nuortio, Nikke Vuolle, Toivo Aspegren, V. Launonen, L. Nousiainen, J. Salmi, H. Kalliaisena ja E. Keihtä SA-kuva

toimet kaupungissa lakkasivat. Kuusikymmentä paloa loimusi silloinkin, kun sotilasiirtoon venäläisille.

Kansalaisten kanta silloisessa Suomessa oli maanluovutukseen nähden kaikkialla jyrkän torjuva. Koiviston miehet eivät tehneet poikkeusta, vaan tyrmäsivät empimättä moisen ehdotuksen ja pitivät loukkauksena jo siitä kyselemistä. Vähältä piti etteivät antaneet selkään piiripäälliköilleen, niin tuttu ja pidetty mies kuin tämä olikin!

— Vai vielä kyselemään! Maan hallituksella ei ollut paljoakaan liikkumavaraa: suurehkojen alueluovutusten seurauksena olisi ollut kansannousu ja kapina. Kun sota sitten syttyi piti tavallisia suomalaisia yllä lähes selittämätön usko siihen, että suurvallan hyökkäys onnistuttaisiin torjumaan. Taistelevien osapuolten voimavarojen räikeästä epäsuhteesta selvillä olevien komentajien oli ryhdyttävä suorittamaan vaikeita tehtäviään vastoin realiteetteja — luottaen ehkä siihen, että Jumalan täytyi olla syyttömästi sodan jalkoihin survoutuneen pienen Suomen puolella.

Hoitaessaan virkaansa hän sanoo joutuneensa kenties elämänsä henkisesti vaikeimman ja vastenmielisimmän tehtävän eteen: muodostamaan nuorista suojeluskuntalaisista, koulupojista, kahden pataljoonan vahvuisen joukon, jonka karmeaksi tehtäväksi tuli lähteä Summan joka hetki laajeenevaa repeämää paikkaamaan. Puroma ilmoitti armeijakuntaan, ettei näillä poikapoloisilla ole kunnan varusteita eikä aseita. Heidän koulutuksensa, kokemuksesta puhumattakaan, ei ole missään suhteessa edessä olevan tehtävän ankaruuteen, joten käskyn toimeenpano tietää nuorten uhraamista.

Valitettavasti näitä seikkoja ei voitu ottaa huomioon — niin oli kova miesten tarve kriisin hetkellä tuolla onnettomalla loholla. Pojat lähtivät nuoruuden intomieliin ja hehkuvien poskin. Kuten arvata saattaa ei heidän joukkonsa paljoa painanut Summan tulihelvetissä, mutta monta lupaavaa nuorta elämää tuhoutui. Tämäkin sodan suuressa myllerryksessä sinänsä vähäinen episodi muistuttaa katkerasti 1930-luvun poliitikkojen virheistä: oli säästetty rahaa väärässä paikassa.

KOIVISTOLAISET SUUTTUIVAT

Ennen sodan puhkeamista neuvottelujen aikana Puroma lähetettiin Koivistolle kunnan miesten puheille kautta rantain tiedustelemaan, mitä koivistolaiset ajattelisivat, jos

neuvottelujen tuloksena heidän kauppalansa luovutettaisiin venäläisille.

Kansalaisten kanta silloisessa Suomessa oli maanluovutukseen nähden kaikkialla jyrkän torjuva. Koiviston miehet eivät tehneet poikkeusta, vaan tyrmäsivät empimättä moisen ehdotuksen ja pitivät loukkauksena jo siitä kyselemistä. Vähältä piti etteivät antaneet selkään piiripäälliköilleen, niin tuttu ja pidetty mies kuin tämä olikin!

— Vai vielä kyselemään! Maan hallituksella ei ollut paljoakaan liikkumavaraa: suurehkojen alueluovutusten seurauksena olisi ollut kansannousu ja kapina.

Kun sota sitten syttyi piti tavallisia suomalaisia yllä lähes selittämätön usko siihen, että suurvallan hyökkäys onnistuttaisiin torjumaan. Taistelevien osapuolten voimavarojen räikeästä epäsuhteesta selvillä olevien komentajien oli ryhdyttävä suorittamaan vaikeita tehtäviään vastoin realiteetteja — luottaen ehkä siihen, että Jumalan täytyi olla syyttömästi sodan jalkoihin survoutuneen pienen Suomen puolella.

JÄNKÄ-JÄÄKÄRIEN PARIIN

Rauhan tulo siirsi miehen jälleen uusiin tehtäviin, Maavoimien Esikunnan koulutusosaston päälliköksi. Myöhemmin Puroma joutui hoitamaan viransijaisena myös henkilöasioita.

Elokuun lopulla hänet kutsuttiin kenraali *Heinrichsin* luo.

— Lähdet huomenna Rovaniemelle ja otat vastaan 12. Prikaatin komentajan tehtävät.

— Mutta sinnehän juuri määrättiin toinen mies...

— Asia on muuttunut. Sinä lähdet ja sillä hyvä.

— Eikö saisi muutaman päivän muuttolomaa? Kun juuri olen saanut perheen sijoittumaan tänne Helsinkiin...

— Kaksi vuorokautta! Sit-

ten Lappiin.

Karua oli sotilaallinen käskyvalta.

Albert Puroman ura lähti ratkaisevasti uusille urille, kun hän syyskuun neljäntenä pitkän junamatkan jälkeen astui Rovaniemen asemalle alikavassa kaamoksessa, 22 vuotta edellisen ja ainoan Lapin oleskelunsa jälkeen. Silloinen joukkueenjohtaja ja komppanianpäällikkö oli nyt, 1940, edennyt kolmipataljoonaisen prikaatin komentajaksi. Saman syksyn aikana hänelle suotiin täyden everstin arvo.

Saattaa olla, että määräs Lappiin tuli eversti *Hjalmar Siilasvuon*, silloisen VAK:n komentajan ehdotuksesta. Siilasvuon olisi halunnut jo talvisodan kuluessa Puroman joukkoihinsa. Nyt alkoi Siilasvuon ja Puroman yhteistyö, joka osoittautui Kiestingin taisteiluissa syksystä 1941 syksyyn 1942 varsin tehokkaaksi ja luottamukselliseksi. Sama suhde jatkui koko Lapin sodan ajan vuosina 1944 ja 1945.

— Sen parempaa esimiestä kuin Siilasvuon ei minulla ole koskaan ollutkaan, sanoo Puroma.

Ei hänellä toki reipasotteista *Lagustakaan* vastaan ole mitään valittamista, päinvastoin. Hyvin Puroma sanoo selvinneensä kaikkien muidenkin esimiestensä kanssa. Vaikeisiin tilanteisiin mukautuvana luonteena Albert Puroma on ottanut asiat tyynesti ja muistanut vanhaa suomalaista ohjetta: "Niin metsä vastaa kuin sinne huudetaan!"

— Mitä tukalampi oli tilanne sitä paremmin niin Siilasvuon kuin Laguskin osoittivat kyvykkyytensä, muistaa Puroma.

KUUSAMOSTA JÄÄMERELLE

Prikaatin komentajana 45 ikävuottaan täyttäneelle everstille avautui huima elämäntyön jatke, jonka huippusaavutukset olivat vielä edessäpäin. Alusta alkaen työtä riitti: ulottuihan prikaatin lohko Kuusamosta

Jäämerelle sotatoimialueeksi yhä kutsutulla rajaseudulla.

Tuore komentaja havaitsi pian, että prikaatin pääaineksenä olevat pohjoisten pitäjien miehet olivat käteviä ja monitaitoisia sekä omaksuivat nopeasti myös sotilaan opit. He olivat ammattimiehiä niin siviilissä työtaitoa vaativissa tehtävissä kuin sotilaina pohjoisissa kairoissa.

Eversti voi suhtautua asioihin luottavaisella mielellä. Myös Pohjoisen miesten rauhallisen jämerä mielenlaatu miellytti komentajaa.

Armeijakunnan komentaja vieraili usein prikaatissa. Hänen antamansa ohjeet ja käskyt olivat suoraviivaisia ja selviä sekä pitemmittä selityksittä toimeenpantavissa.

Maan ulkopuolella riehuvan ja vauhtiaan parantavan sodan toivottiin pysyvän kaukana Suomesta ja Lapista, vaikka monet ajan merkit ja puheet viittasivatkin ahdistavasti siihen, että Suomen miehenkään sotatie ei ole loppuun kuljettu.

Painostavaa tunnelmaa helitti hetkeksi tieto saksalaisten joukkojen kauttakulusta. Sen ymmärrettiin tasapainottavan elämää napapiirilläkin.

Talvella 1941 ilmestyi koilliskairankin rajamaille saksalaisia upseereita peitenimin ja -asuin. Kun "karhunnappaja" *Buschenhagen*, eversti ja Saksan Norjan armeijan esikunnan päällikkö, ilmaantui Saijan suunnalle ja 12. Prikaatin alueelle, alkoi mielessä kyteä enteilyjä mullistavista tapahtumista Lapin selkosillakin.

Luottamus oli vankkaa saksalaisten kykyyn menestyä sotatoimissaan. Muualla Euroopassa saavutetun taistelumenestyksen maine kiiri pitkälti edellä ennen saksalaisten joukkojen saapumista Suomen raja-alueelle.

TÄSSÄ MARSSII JÄNKÄ-JÄÄKÄRIT...

Kun Suomen suojajoukot määrättiin sotajoukkoon muuttui prikaati rykmentiksi

PAIMENPOJASTA KENRAALIKSI

säilyttäen entisen numeronsa 12.

Aikanaan sotatoimien alla saapuivat Puromallekin ajankohtaiset käskyt, joista varsin pitkälle selvisivät rykmentin tulevat tehtävät. Selvisi, että Rovaniemellä perustetun 6.D:n mukana myös JR 12 alistettiin saksalaisten joh-

nin radalle, jonne ei koskaan päästy.

Jo ensimmäisen hyökkäyspäivän pitkästi yli parin peninkulmainen koukkausmarssi saksalaisten ja oman divisioonan päävoiman välimaastossa toi mainetta rykmentille ja komentajalle. Se oli todella ankara suoritus umpierämaassa,

selkähyteyksiä itään. Tehtävän suoritus onnistui, mutta rykmentti sitoutui viikoksi vihollisen rajujen vastahyökkäysten torjuntaan. Sen jälkeen vastustajan into laski ja taistelutoimet hiljenivät. Jäätiin odottamaan, että Saksan salamasota etelässä seuraavana kesänä ratkaisisi myös

kaan. Taistelun tuoksinaassa ammuttiin komentoteltta seulaksi, vain kohta jossa komentaja antoi puhelimitse ohjeita vastaiskusta säilyi ehjänä. Hyvällä sotapäälliköllä pitää olla myös hyvä tuuri!

Kiestingin suomalaisten joukkojen muodostaman Divisioonan J:n komentaja kenraa-

Aseveljeyttä. Puroma ja saksalainen everstiluutnantti Fr. Michalke, Konekivääripataljoona 13:n komentaja, kenraali Siillasvuon 50-vuotispäivillä Kananisissa 18.3.42

Jäähyväiset III AK:lle. JR 12:n rintamaa tarkastavat kenraalimajuri Hjalmar Siillasvuo ja eversti Albert Puroma Suomussalmen Taivalassa syksyllä 1942. Vasemmalla isä-Siillasvuon adjutantti luutnantti Ensio Siillasvuo

toon. Aseveljet selittivät hyökkäyksen aattona, että he, saksalaiset, hoitavat päätyön. Riittää, kun suomalaiset tulevat perässä.

Ennen rykmentin päävoiman liikkeellelähtöä keskitysalueeltaan Sallan Hautajärveltä komentaja piti kootulle voimalleen jylisevän puheen. Sanatarkkaa tietoa ei tästä kirjoittamattomasta puheesta ole muistissa, mutta miesten mieleen jäi erityisesti komentajan kivääristä käyttämä nimitys reikärauta. Siitäpäitäen komentajaa alettiin nimittää Reikärauta-Puromaksi.

Tuskin viikkoakaan taistelu oli käyty, kun saksalaiset kyselivät huolestuneina häntänsä: ”Wo sind die Finnen?” Hyökkäys Venäjälle ei ollutkaan saksalaisille nappiirin korvessa riemumarssia, vaan moniin vaikeuksiin tarvittiin suomalaisten apua. Meikäläisistä tuli pian saksalaisten kunnioittamia pääosan esittäjiä matkalla Muurman-

jossa ei jalanpainamaa tavattu pahaisestakaan tiestä puhumattakaan. Matkan varrella vihollisrajamiesten kanssa käyty kahakka vaati sodan ensimmäiset uhrin. Puroman jouduttua muitten mukana tulen alle mittasivat hänen alaisensa käytännössä komentajansa sotilaana. Monin silmäparein havaittiin ”Reikäräuden” rauhallinen kyvykkyys tiukassa taistelutilanteessa. Soturin ja komentajan maine ei sittemminkään koskaan naarmuuntunut pitkään jatkuneen sodan vaarallisimmisakaan tilanteissa.

Monien taisteluvaiheiden jälkeen Kantalahteen pyrkivä hyökkäysliike pysäytettiin Vermajoen kaltailla. Tässä vaiheessa JR 12 irrotettiin 6.Divisioonasta ja määrättiin Kiestingin suunnalle, jossa rykmentin II Pataljoona oli ollut sodan alusta alkaen.

Puroma rykmentteineen pantiin murtamaan vihollisen rintamaa ja katkaisemaan sen

Muurmannin radan kysymyksen.

KIESTINGIN KEVÄT-HYÖKKÄYS

Kevätalvi toi kuitenkin mukanaan vihollisen suurin voimin suorittaman vastahyökkäyksen, jonka torjunta kesti viikkoja. Vihollisen tavoite oli ollut saartaa ja tuhota koko Kiestingin suunnan saksalais-suomalaiset joukot.

Äärimmäisen jännittävässä vaiheessa määrättiin Puroma vastahyökkäykseen rykmentinsä päävoiman ja hänelle alistettujen pataljoonien kanssa. Tapahtui niin, että vihollinen — kärsittyään ankaria tappioita — pakotettiin kääntymään lähtöasemiinsa.

Eräässä sekavassa vaiheessa hyökkäsi vihollisen hiihtopataljoonan runsain automaattitasein ja heittämin varustettu osasto Puroman komentopaik-

limajuri V.H. Palojärvi antoi-kin taistelujen päätyttyä päiväkäskyssään tunnustuksen Puromalle: ”...Erikaisen kiitoksen osoitan eversti Puromalle, joka joutui ottamaan ratkaisuhetkellä vaikean ja suurta johtajataitoa vaativan tehtävän hoidettavakseen...”

Syksyn tullen Puroma johdatti rykmenttinsä väen marsille koti-Suomeen lepoon ja uudelleenjärjestelyyn. Tämän marssin päätyttyä kuultiin radiosta, että eversti A.A. Puroma on nimitetty 18.10.1942 Mannerheim-ristin ritariksi numerolla 96 ja neljäntenä rykmentissään.

”Toimiessaan vaikeassa korpimaastossa onkin hänen kekseliäisyyttään ja henkilökohtaista rohkeuttaan tarvittu”, sanotaan muun muassa myöntämisen perusteluina. Lisäksi viitataan Puroman ratkaiseviin ansioihin vihollisen Kiestingin keväthyökkäyksen torjunnassa.

JATKUU SEUR. NO:SSA

Uraassa palaa

Mannerheim- linjalta Viipurin- lahdelle

Olihan meitä sittenkin vielä jäljellä aika joukko, kolonna-kaupalla kokenutta, sitkeätä, tehokasta taistelijaa.

VÄLIASEMAAN

Marjapellonmäestä lähtiesämme taivas oli pilvessä ja pakkakanen kohtalainen. Yötä vasten taivas kirkastui ja pakkakanen kiristyi ankaraksi. Kun sytytin savukkeen, jouduin outoon pulaan: sormeni eivät enää liikahtaneetkaan, en saanut rukkasia takaisin käteen. Ilman naapurin apua olisin palelluttanut sormeni.

Saavuimme ensin Johannekseen, sitten Kaislahteen ja Sommeelle. Marssi päättyi Samolaan, Lasisaarta vastapäätä. Aamu ehti valjeta ennen kuin tuo 35 kilometrin taival oli takana päin.

Olimme viluisia, nälkäisiä ja uupuneita, mutta mieltä vir-

JATKOA ED. NO:STA

JORMA NAPOLA

”Minulla on puute miehistä”, sanoi majuri Lauri Sotisaari, päättäväinen ammattisoturi. — ”Alkuperäisestä pataljoonastani on jäljellä enää kolme miestä. Nyt minusta on tullut Länsi-Kannaksen konkurssipesien vakinainen selvittäjä.

— Tarvitsen teitä tehtävään, joka on sen laatuinen, että teillä on oikeus kieltäytyä.”

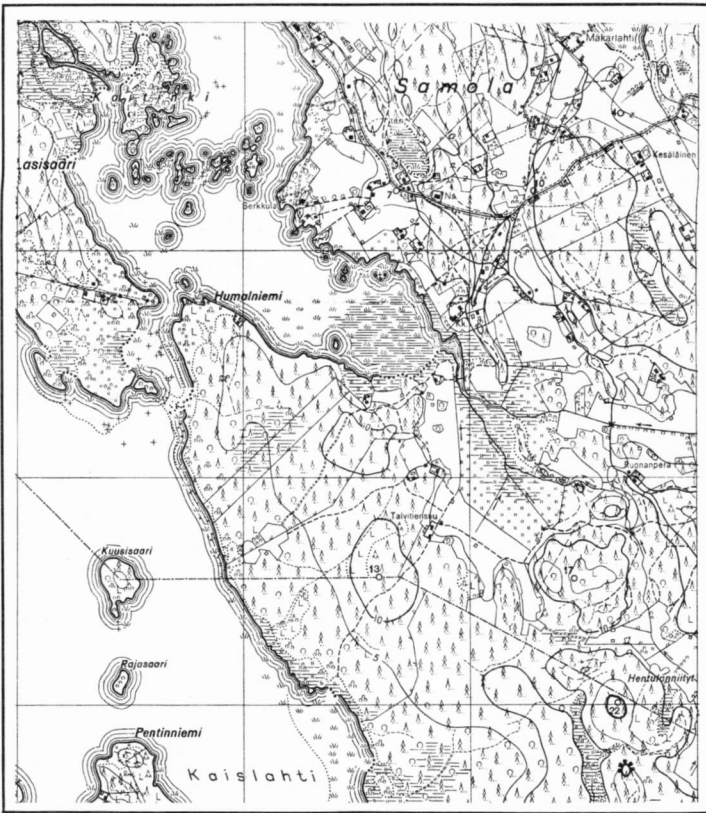
Jokohan se törmää
heti perässä...?
SA-kuva

KANNAKSELLE tullessamme moni meistä kuvitteli, että siellä jos missään täytyi olla miestä kylki kyljessä kiinni. Ehkä näin olikin vihollisen puolella. Yllätys oli, että oma miehityksemme oli niinkin ohut ja harva. Usein vain näkö- tai kuuloyhteys satoi etulinjan yhtenäiseksi rintamalinjaksi. Marssilla ns. Väliasemaan tämä ajatus tuli mieleen.

kisti saada tuntea olevansa ikään kuin ihmisten ilmoilla. Ja ennen kaikkea päästä edes hetken ajan asumaan oikeassa talossa ja oikeissa huoneissa!

Päivä päivältä kiristyneet hermomme alkoivat hitaasti laueta. Olimme päässeet Marjapellonmäen helvetistä, piirullisesta jatkuvasta rumputulesta, joka oli aiheuttanut 141. Panssarintorjuntatykkijoukkueellemme raskaat tappiot. Olimme menettäneet kaatuneina neljä miestä, haavoittuneina toistakymmentä, toisen tykkimme ja yhden hevosen. Viisi

Tykkijoukkueen tuliasema oli Viipurinlahden Lihaniemen tyvessä Samolan kansakoulun maastossa. Kartan koordinaattiviivojen väli on 1 km

tuhottua ja yksi vaurioitettu höyökkäysvaunu oli tosin jonkinlainen hyvitys menetyksistämme. Vihollisen niin miehistö- kuin kalustotappiotkin olivat omiimme verrattuna moninkertaiset.

Tuntui oudolta että kranaatteja ei satanut. Tosin tykinjyskettä ja ilmapommitusten ääniä alkoi pian kuulua, mutta toistaiseksi aika etäältä.

TYKKI ASEMIIN

Sain käsken valita ainoalle tykkillemme aseman siten että se pystyisi ampumaan kaikkialle Samolanlahdella. Sellainen paikka oli Samolan kansakoulun kohta. Majoituspaikkamme oli läheinen talo. Siihen oli majoittunut myös joukko JR 12:n miehiä.

Ennen pitkää alkoi taivaalla lennellä vihollisen tiedustelukoneita ja hävittäjiä. Niinpä kielsin tykkivartiosta olevia ehdottomasti syyttämästä tulta koulun keittiön lieteen. Tähän asti he olivat saaneet sen lämmikkeekseen tehdä.

Parin päivän kuluttua vihollinen oli saanut selville uudet asemamme. Kranaatteja alkoi

harvakseen putoilla eri kohteisiin. Talot kävivät epävarmoiksi majoituspaikkoina.

Metsiköstä läheltä tykkiasemaa löytyi sopiva korsun paikka. Aloitimme työt. Lähistölle oli tullut häirintätulta. Metsässä oli joukko jäätyneitä hevosenruhoja.

Kun seuraavana päivänä lähdimme korsutyömaalle, tietä myöten lähestyi lähisevä joukko täydennismiehiä. Juuri silloin lähetti vihollisen tykistö pienen aamutervehdyksen tien pieleen.

Tien vieressä oli kaivo. Kansi sivuun, vilkaisu kaivoon — ja ensimmäiset kolme miestä sukelsivat pää edellä kaivoon! Pari muuta painui vielä perään, sentään jalat edellä.

Olimme saaneet niin raskaasti rautaa niskaamme tähän mennessä, että emme olisi tehneet samoin. Tilanne ei edellyttänyt noin mielettömää tempua. Pojat ravistelivat päätään ja painuivat töihin.

OMAPÄISTÄ RANGAISTAAN

Seisoin tiellä lähellä korsukai-

vantoa. Tutunnäköinen mies, pää ja lumipuku veressä, lähestyi. Hän oli tykkimies Erlin.

Hän tuli luokseni ja näytti kerrassaan merkilliseltä. Hänen kasvoistaan töröttö joka suuntaan sormen tai kahden mittaisia puusäleitä, joissa oli valkoista maalia.

— Ottaisiko kornetti nämä tikut pois..., hän valitti.

— Mitä helvettiä sinulle on tapahtunut?

Iltahämärissä jälle

— No, kun ryssä ampui tykillä...

Vastoin kieltoa mies oli viluissaan ruvennut keittämään teetä itselleen ja vartiotoverilleen koulun keittiössä. Pian oli piiskatykin ammus rävähäntänyt ikkunasta sisään ja talon lävitse. Se oli pirstonut seinän ja oven ja vienyt mennessään teelasin kädestä. Vaikka poskiin ja muualle oli tunkeutunut kolmisenkymmentä puusäleitä silmät olivat kuin ihmeen kaupalla säästyneet.

Kun omapäisyys oli jo saanut rangaistuksensa, ei hän mielestäni tarvinnut enempää. Lähetin hänet JSp:aan ja tykkivartiota täydennystä.

KANSAKOULU ROIHUSSI

Tämän miehen haavoittumisen todisti, että vihollinen oli jo miehittänyt Samolanlahden vastarannan. Siellä oli ainakin piiskatykkeitä. Ja jos niitä, ehkä kohta panssareitakin.

Tarkistin tykkiasemamme ampuma-alaa. Sietäisi olla parempi.

Ehdotin majuri Sotisaarelle, PPP 5:n komentajalle, että saisimme polttaa koulun. Hie-man empien hän antoi tähän luvan.

Kouluhan oli evakuoitu. Mutta pulpetit, joukko opetus- tauluja ja osa kirjoista oli jäljellä.

Tuntui ilkeältä hävittää tämä kulttuurin tyssijiä. Mutta jos tällä tavoin voisimme torjua paremmin vihollisen ja säästää meikäläistä verta, ei

Kaatuneiden venäläisten papereita Lasisaaren luona 23.2.40. Vasemmalla kapteeni Vlasovin puolueen jäsenkirja, oikealla nuorisjärjestö Komsomolin jäsenkirja

tätä aineellista tuhoa voisi tuomita. Parempi myös, että viholliselle ei ehkä vetäytymisen tullen jäisi hyvää majoitustilaa.

Löimme koulun ikkunat

pirstoiksi. Kasasimme pape-
reita ja pulpetteja läjään ja sy-
tytimme sisälle suuria rovioita.
Iso puusta rakennettu kou-
lutalo roihusi pian korkein lie-
kein ja levitti kauan kaipa-
maamme lämpöä ympärilleen.

Talo paloi parissa tunnissa
maan tasalle. Mutta vielä seu-
raavana aamuna saatoimme
lämmittelä kohmeisia käsiäm-
me hiilloksen lämmössä.

Saimme erinomaisen uuden
tykkiaseman talon raunioihin.

nen vihollisen hihtopartio
yritti yli Samolanlahden.
Omat konekiväärimme suola-
sivat sen jäälle.

Koko päivän jäältä kuului
avunhuutoa ja valitusta.

— Hakisivat raukan pois,
sanoi joku. — Eihän tuota ul-
vomista kenenkään hermot
kestä.

Konekiväärimiehemme
yrittivät päivän mittaan
useaan otteeseen vaihtaa
avunhuudot, mutta turhaan.

— Hyvä! Tarvitsette mu-
kaan muutamia vapaaehtoisia.
Konekiväärikomppania järjes-
tää tulituen. Onnea matkaan!

Mukanani viisi vapaaeh-
toista lähdimme illalla suorita-
maan tehtävää. Kuu oli
noussut, mutta sen valon tait-
toivat sopivasti taivaalla aje-
lehtivät pilvilautat. Rannalla
oleviin konekivääreihin oli
pantu rajoittajat niin että ne
eivät ampuisi meitä, paitsi jos
poikkeaisimme sovitulta reitiltä.

Menimme läpi panssariki-
vieste- ja piikkilankalinjan ja
laskeuduimme jäälle. Samo-
lan lahti oli sillä kohden noin
500 metriä leveä ja kaatuneet
viholliset makasivat jäällä
noin 150 metrin päässä omas-
ta rannastaan. Lunta oli puoli-
sääreen. Lumipukuisina yön
hämärässä sulauduimme lähes
täysin avaran jääkentän val-
keuteen.

”KUKIN VALITKOON OMAN RUUMIINSA”

Juuri kun olimme pääsemässä

hitystä oli tuossa vastarannal-
la. Mutta sinne oli viime tun-
tien aikana joka tapauksessa
viety tai raahautunut tästä
kahdeksan miestä.

Äkkiä kajahti takanani ki-
väärinlaukaus.

— Valekuollut! huohotti
tykkimies Väinö Kinnunen.
— Ammuin päähän. Etkö
huomannut, että se yritti heit-
tää sinua käsikranaatilla?

Samassa alkoivat oman ran-
nan konekiväärit papattaa pit-
kiä sarjoja vastarannalle.

— Nyt toimeksi, pojat! Va-
litkaa kukin ruumiinne!

Jäällä ei ollut lainkaan aseita.
Ne oli viety pois. Täysiä
pikkivääriin lippaita oli sen
sijaan suuri läjä. Tyhjänsim-
me taskut ja keräsimme lom-
pakot, passit ja paperit kone-
kiväärien jatkuvasti naputtaes-
sa.

— Vastarannalla välkehtii
jokin ja näkyy punaista heh-
kua! joku huusi.

Ajatus olla jäällä kuin tar-
jottimella kahden tulen välissä
ei tuntunut mukavalta.

— Kaikki selvää? huusin.

Nuoraan lahti Viipurinlahden itärannalla

SA-kuva

Näkyvyys koko Samolanlah-
delle oli vallon erinomainen.
Olimme valmiit torjumaan
panssarihyökkäyksen, jos vi-
hollinen sellaista yli lahden
yrittäisi.

PARTIORETKI SAMOLAN- LAHDELLE

Helmikuun 22. päivän aamu-
na muuan parikymmenmiehi-

Lopulta huuto vaimeni ja
vaikeni.

Itäpäivällä majuri Sotisaari
kutsui minut luokseen. Tämä
PPP 5:n komentaja, leppoisan
päättäväisen tuntuinen am-
mattisoturi, oli vailla min-
käänlaista esikuntaa — ylö
yksin! — komentopaikallaan
pikku pirtissä. Hän nousi sei-
somaan ja nojasi pöytänsä.

— Minulla on puute mie-
histä, majuri sanoi. — Alku-
peräisestä pataljoonastani on
enää jäljellä kolme miestä.
Johtuu siitä, että minusta on
tullut Länsi-Kannaksen kon-
kurssipesien vakinainen sel-
vittäjä.

— Tarvitsisin teitä erääseen
tehtävään. Tahtoisimme tie-
tää, onko meitä vastassa uusia
divisioonia vaiko se sama
kuin Marjapellonmäessä. Sen-
tähden pitäisi yrittää hakea pa-
perit ja passit tuolta jäälle tä-
nään tulleelta vihollispartiol-
ta.

— Suostuttekko? Tehtävä on
sellainen, että saatte kieltäy-
tyä.

Ilmoitin olevani valmis läh-
temään.

Koivisto palaa

tavoitteeseemme kuu tuli esiin
pilvien takaa. Se valaisi jään
ja meidät, mutta peitti vasta-
rannan syvänmustaan var-
joon.

Samassa havaitsimme, että
seitsemästätoista vihollisen
kaatuneesta oli jäljellä enää
yhdeksän! Emme tienneet,
minkä verran vihollisen mie-

— Hyvä! Ja nyt takaisin!

Palasimme saaliinemme
omia jälkiämme pitkin kyyry-
syöksyyn. Konekiväärien sar-
jat säestivät paluutamme. Ne
vaikenivat vasta silloin kun
olimme päässeet kiviesteitten
tuntumiin rantatörmälle.

Rannalla keräsimme saaliin
kokoon. Majuri Sotisaari sai

Rivistöt laskeutuvat jäälle

pöydälleen täyden sylillisen pikakiväärin lippaita ja muita tavaroita. Hän tutki kiinnostuneena venäjänkielisiä passeja ja papereita. Oli myös ruplia ja isompiakin seteleitä ja mm. kilon pakkaus Auran palasokeria!

— Jakakaa tavarat ja pitää setelit muistonanne, hän sanoi. — Nämä paperit kiinnostavat. Lähetän ne yläportaisiin käännettäviksi.

YLI JÄÄN VIIPURINLAHDELLE

Taistelujen äänet vahvistuivat päivä päivältä. Tykistöt ampuivat yhä vilkkaammin ja vihollisen pommikoneet ja hävittäjät lentelivät näköjään mielensä mukaan ja häiritsemättä taivaalla.

Korsu, jonka rakentaminen oli edistynyt hyvää vauhtia, ei valmistunut koskaan. Sillä helmikuun 26. päivänä lähetti toi tavanomaisen silkkipaperiliuskan, jolla käskyt jaettiin: ”141. Panssarintorjuntatykkijoukkue irtautuu asemistaan ja liittyy jälkivarmistuksena JR 12:n marssikolonnaan. Tar-

vihollinen oli lähestymässä ta-voitettaan, Viipuria.

Taivas oli harmaa, sää suojainen ja kevään tuntuinen. Liityimme pitkään, hitaasti etenevään marssikolonnaan.

Marssimme pohjoista kohti, ensin Ala-Sommeelle, sitten Nuoraaseen. Laskeuduimme sen jälkeen Matalalahden pohjukassa jäälle. Edessä oli viiden kilometrin jäälakeus. Tiesimme mitä se voisi merkitä. Mutta vihollisen hävittäjiä ei näkynyt; lentosää oli huono.

Oikealla puolella, 5—6 kilometrin päässä näkyivät Viipurin kaupungin äärioviivat harmaassa sumussa.

Jään ylitettyämme saavuimme vastarannalle, Koivunien tienoille. Kolonnat katosivat — osin oikealle, osin vasemmalle. Mitään miehitystä ei jäänyt lahdelta uloimmaksi pistävän niemen kärkeen.

— Jäämme tähän siksi, kunnes saamme uudet ohjeet, sanoin pojille. — Täytyyhän tähän jonkun jäädä.

Oikealla palaa Karjalan pääkaupunki Viipuri

kemmat ohjeet Viipurinlahden ylityksen jälkeen.”

Tiesimme että Summan lohkolla vihollinen oli päässyt läpi. Emme tienneet, mitä sen jälkeen oli tapahtunut. Mutta tämä marssikäsky ilmaisi, että

JATKUU SEUR. NO:SSA

Talvisota päättyi monin paikoin aivan samoihin maiseimiin kuin jatkosotakin. Ankaria taisteluja käytiin muun muassa Vuoksen rannoilla ja saarissa.

AAKE KAARNAMA

TALVISODAN viimeisinä päivinä käytiin Vuoksen rantamalla ja saarissa, ns. T-asemassa, vielä kovia taisteluja vihollisen etenemisen pysäyttämiseksi. Näitä saaria välitavoitteina ja ponnahduslautana käyttäen yrittivät ylivoimaiset neuvostojoukot saada jalansijaa Vuoksen koillisrannalta. Saaret muodostuivatkin edestakaisten hyökkäysten ja vastaiskujen temmelyskentäksi aina sodan päättymiseen saakka.

Täällä taisteli myös meidän rykmenttimme JR 4, jonka puolustuskaistaan kuului Vuoksen koillisrannalla Saarvalahden ja Linnaniemen välinen alue. Komentajamme everstiluutnantti ”Pikku Lasse” Leander oli joutunut maaliskuun 11. päivänä sairaslomalle ja hänen tehtäviään hoiti nyt III Pataljoonan komentaja majuri Yrjö Hanste. Tuolloin oli edessämme olevista saarista joukkojemme hallussa enää niistä viimeinen eli Juoksema-saari, joka oli meitä lähimpänä, noin 300 metrin päässä Vuoksen koillisrannasta.

Saari oli noin 1 1/2 km pitkä, mutta tuskin 100 m leveä. Muodoltaan se oli makkaramainen tai pikemminkin matomainen selänne, jolla kasvoi havumetsää, paitsi rantamalla paikoitellen leppäpensaikkoa.

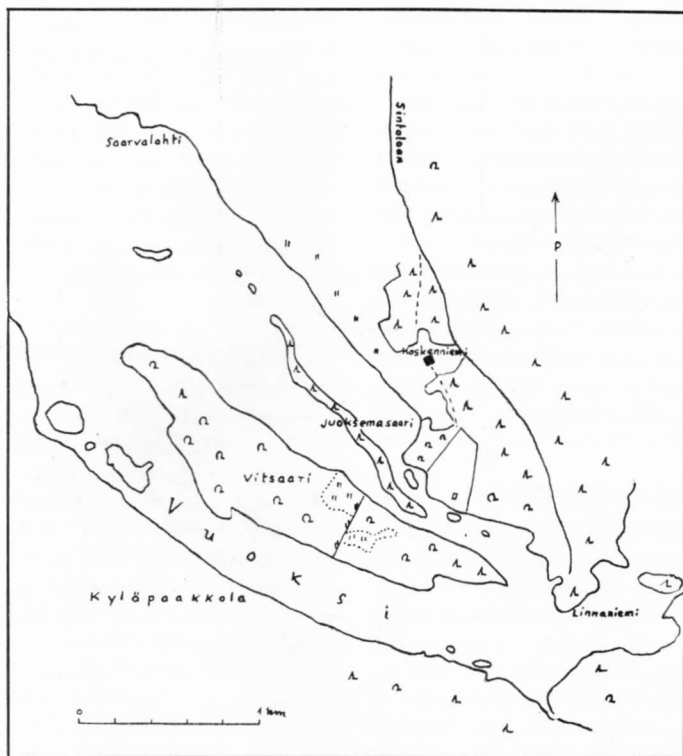
VIIMEISESTÄ SAARESTA TAISTELLAAN

Vihollinen ei kuitenkaan tyytynyt jo aiemmin valtaamiinsa

Äyräpään kirkonmäki, jossa talvisodan lopulla käytiin kiivaita taisteluja. Vasemmalla kirkon raunioita

Vuosalmen lossi talvisodan alussa

Taistelumaastoa Äyräpään alueella

Rauha Juoksema- saareissa

saariin, vaan ryhtyi mainittuna päivänä noin klo 14 ankaran tykistökeskityksen jälkeen etenemään myös Juoksema-saareen ja mantereellekin. Saaren pohjoispään puolustusasemat eivät kestäneet tätä painostusta, vaan vihollisen onnistui pureutua sinne ja valata alaa pari sataa metriä.

Nyt määrättiin I/JR 4:n konekiväärikomppanian päällikkö, reserviluutnantti *Otto Matis* johtamaan saaren puolustusta ja työntämään vihollinen

pois sieltä. Hän sai käyttöönsä pataljoonamme pieniksi kulu-neet 1. ja 2. Komppanian sekä oman kk-komppaniansa. 3. Komppania, jonka päällikkönä toimin, jäi toistaiseksi hälytysvalmiudessa reserviin Sintolan kylän Aholammen maastoon noin 3 kilometrin päähän etulinjasta.

Pian kuitenkin sain käskyn marssia komppaniani kanssa etulinjan läheisyyteen majuri Hansteen komentopaikan luo, joka oli punaisessa talossa au-

kean laidassa lähellä Vuoksen rantaa.

Paikka ei tuntunut lainkaan turvalliselta, sillä vihollinen ampui jatkuvasti tykistöllään ja kranaatteja putoili tännekin. Arvelinkin talon voivan saada osuman millä hetkellä hyvänsä. Olosuhteet huomioiden annoin komppaniani levittäytyä hajaryhmitukseen ja hakea suojaa maaston notkelmista ja kranaattikuopista siksi kunnes saisimme toimintakäskyn.

Odottelu venyi kuitenkin pitkäksi ja meille jäi aikaa ympäristön tarkasteluun.

Paikalla käynnissä oleva taistelutoiminta, ympäröivä luonto ja vallitseva sää tuntuivat olevan kovasti ristiriidassa keskenään.

Oli näet kaunis ja aurinkoinen kevättalven sää. Hanki hohti ja välkkyi. Maisema oli niin erehdyttävästi rauhanomaisen näköinen. Mutta pil-

vettömällä sinitaivaalla pöhlähteli valkeita savuhattaroita, sillä vihollisen tykistö ampui nyt shrapnellejakin.

Katselimme ihmetellen niiden räjähdyspilviä. Ne eivät tuntuneet lainkaan peloittavilta. Korkeintaan ne toivat mieleen kirjoista luetut tai kuvista nähdyt vanhempien aikojen taistelut. Ei olisi luullut, että sellaisia vieläkin käytettäisiin.

VASTAISKUUN

Vihdoin sain kutsun saapua Hansteen luo. Vihollinen oli silloin jo saanut jalansijaa paitsi saarissa myöskin mantereen puolella. Sitä yritettiin nyt vastaiskuilla karkoittaa pois ja puhdistaa rannan seutu-ja sekä saaria. Komppaniani sai myös käskyn liittyä mukaan, jonka Hanste ilmaisi sanomalla karskisti:

— Pannaanpa vielä tuo kol-

I./JR 4:n upseereja 3.K:n edessä Rajalan talon maastossa Heinjoen Kopralan kylässä helmikuussa 1940. Vasemmalta vänrikki Tuure Lehtinen, Åke Andersson (nyk. Kaarnama), Paavo Koskinen ja Einari Melto

3./JR 4:n taistelulähetettä, vasemmalta komentoryhmän johtaja alikersantti Tauno Heikkonen ja lähetit Evald Puusa ja Eino Kallio

3./JR 4 on rauhan tultua juuri irtautunut etulinjasta, edessä päällikkö luutnantti Åke Andersson (Kaarnama)

mas komppaniaa likoon.

Varsinainen toiminta alkoi kuitenkin vasta myöhemmin, kun pataljoonankomentajamme kapteeni *Martti Hirvikoski* antoi lopullisen käskyn vastaiskua varten noin klo 18. Sen mukaan piti pataljoonan 2. Komppanian vahvistettuna konekivääreillä reservivänrikki *Tuure Lehtisen* johdolla vallata ja puhdistaa Juoksemasaari. Tämän jälkeen saaren miehittäisi minun komppaniani.

Lähdimme liikkeelle hiihtäen ja saavuimme metsän suojassa Juoksemasaaren luo. Tänne olivat pioneerit rakentaneet tilapäisen pukkisillan. Se oli tarpeen siksi, että he olivat myös saaneet jäähän railoja veden nostamiseksi jäälle. Tarkoitusta varten oli ylävirralla sijaitsevien voimalaitosten patolaitteita avattu veden juoksuksen lisäämiseksi. Kuitenkaan ei vettä ollut jäällä enempää kuin kymmenisen senttiä, joten se ei tulisi vihollista viivyttämään.

Taistelun melske kuului jo lähitienoilta. Lähetettä ja muutakin väkeä kulki eri suuntiin. Siellä Lehtinen yritti parhaansa mukaan täyttää saamaansa käskyä.

EI ONNISTU

Hänen ei kuitenkaan onnistunut työntää vihollista pois saaresta. Tämän todettuaan saapui hän luokseni saaren siihen osaan, jossa komppaniani kanssa odottelin tilanteen kehittymistä. Huolestuneen ja pettyneen tuntuksena hän kysyi, enkö voisi auttaa häntä vastaiskun suorittamisessa. Mietittyäni hetken kehotin häntä kuitenkin yrittämään vielä kerran.

Ankara ammunta kiihtyi jälleen, josta saatoimme päätellä Lehtisen rynnistävän uudelleen.

Mutta ei kulunut pitkää aikaa, kun näimme pari miestä lähestyvän saaren itärantaa pitkin. He vetivät perässään ahkiota, jossa näytti makaaavan mies. Kun he olivat saapuneet lähellemme havaitsimme vänrikki Lehtisen makaaavan ahkiossa. Saimme kuulla,

että hän oli yrittänyt pelastaa vaikeasti vatsaan haavoittunutta taistelulähetettä korp-raali *Evald Puusaa* vihollisen tulittamalta paikalta, mutta oli silloin itse haavoittunut kuolettavasti päähän.

Näimme heti, ettei hän siitä selviytyisi. Miehet jatkoivat ahkion vetämistä takamaastoon ja me jäimme vaiteliaina katselemaan ahkion loittone-mista. Mukavan toverin poistuminen joukostamme teki masentavan vaikutuksen.

Vastaisku ei ollut onnistunut. Vihollisella oli liian suuri tuliylivoima. Jo ennestäänkin vähiin sulanut 2. Komppania oli nyt menettänyt päällikkönsä ja kärsinyt lisäksi miehistötappioita. Oli kyseenalaista pystyisikö se pidättämään vihollista saatikka työntämään sitä pois saaresta. Sen sijaan vihollinen saattaisi nyt vuorostaan ryhtyä jatkamaan hyökkäystään tarkoituksella vallata saari kokonaan.

Tätä ajatellen käskin komppaniani ketjuunumaan. Sitten lähdimme etenemään.

PUOLUSTUKSEEN

Pääsimme etulinjaan, missä 2. Komppanian jäännökset ja joku konekiväärinkin olivat vielä puolustusasemissa. Asetuimme sinne kivien, kantojen ja kohoutumien taakse. Paikalla kasvava harvahko ja järeä mäntymetsä tarjosi myös ainakin näkösuojaa molemmille osapuolille.

Äskeinen kiivas ammunta oli nyt hiljentynyt. Vain silloin tällöin kuului laukaus. Ilan pimetessä lakkasi taistelutoiminta saarella kokonaan.

Jäimme odottamaan huomispäivää puolustusasemissamme. Vaikka emme usko-neetkaan vihollisen ryhtyvän yön pimeydessä mihinkään merkittävämpään toimintaan, oli meidän silti pysyttävä valppaina.

Päivän valjettua alkoi etulinja taas elää. Laukaustenvaihto virisi jälleen. Lähdin ottamaan selvää tilanteesta.

Todettuani komppanian olevan asemissa aloin tähystellä ympärilläni. Tällöin havaitsin lähettyillani erään

puun juurella lumipukuisen kaatuneen. Ryömin lähemmäksi ja tyrmistyin: se oli yksi taistelulähetistäni, sotamies *Eino Kallio*. Luoti oli lävistänyt ohimon.

Samalla huomasiin lähetyvilläni sotamies *Toimi Ikävalkon* kahlaavan lumessa aivan pystyssä pikakivääri hihnasta olalla riippuen.

Hetkeä myöhemmin uudestaan sinnepäin vilkaistessani näin hänen kellahtaneen selälleen lumeen. Luoti oli osunut keskelle rintaa. Sama luoti oli ensin pyyhkäissyt lakin komentoryhmän johtajan alikersantti *Tauno Heikkosen* päästä, kun hän oli kohottautunut kiven takaa tähyttämään.

VIHOLLISEN TARKKA-AMPUJA

Havaitsimme nyt, että kaiken tämän tuhon oli saanut aikaan eräs vihollisampuja, joka seisoi paksun männyn takana noin neljänkymmenen metrin päässä meistä. Huomasin hänen kiväärinsä pistimen sojottavan esiin puun takaa.

Minut valtasi pelonsekainen vihan tunne. Ehkäpä ampujalla oli aikomus napsia meidät jokaisen yksitellen hengiltä! Päätin ehtiä ajoissa ja kellistää tuon tappajan.

Ryömin lähellä olevan paksun männyn taakse. Sen tyvilaajentuman vieressä oli maassa vähäinen painautuma. Asetuin siihen pitkäkseni konepistooleineni. Sitten kurotduin tähyttämään puun takaa vihollista.

Mahtoiko hän tällä hetkellä olla puunsa takana kyyryssä sen tyven takana vai seisoi edelleenkin pystyssä rungon takana?

Runko oli kyllin paksu peittämään hänet näkyvistä. Mihin kohtaan puuta olisi paras tähdätä? Hän saattoi hyvinkin olla vielä pystyssä, koskapa pistin juuri äsken heilahteli puun takana ylempänä. Tähtäänpä siis rinnan korkeudelle.

Päästin sarjan konepistoolistani.

En huomannut mitään vaikutusta. Ketään ei suistunut maahan.

Ehkäpä mies olikin painautunut kyyryyn tyven lähelle ja pitää kivääriään ylhäällä näkyvissä hämäämistarkoituksessa. Ammunpa puun tyveen.

Tulitin jälleen. Ei vaikutusta. Pistin heilahteli edelleen ylhäällä. Olinpa näkevinäni vilahduksen vihreää kypärääkin.

TULI EI TEHOA

Kirosin.

Mikä tässä nyt oikein on virossa? Onko mies pansaroitu vai miksei hän kaadu? Vai onko puu liian paksu? Ehkäpä konepistoolin luodit eivät läpäise noin paksua puuta. Ammunpa sen reunoihin.

Tein niin. Ei vaikutusta.

Koetin kuumeisesti miettiä ratkaisua.

Samassa huomasiin omaan mäntyyne ilmestyneen luodin tekemän repeämän, josta lastut olivat sinkoilleet. Hän oli siis vuorostaan ampunut minua. Mutta hän ei ollutkaan osannut aavistaa, että suoja puuni takana oli tuo vähäinen painautuma, jossa makasin. Se olikin pelastukseni, sillä luoti oli mennyt juuri ja juuri päälakeni yläpuolelta. Mutta jatkuisiko hyvä onneni edelleen?

Mieleeni tuli vanha taattu pystykorvakivääri. Jospa turvautuisin siihen.

Ryömin hakemaan kaatuneen lähettini Kallion kiväärin.

Saatuani sen käsiini ammuin vihollisen suojapuun eri korkeuksille laukauksia — osan tyveen, osan ylempään ja varmuuden vuoksi vielä rungon reunaosiinkin, jotta varmasti menisi läpi.

En kuitenkaan havainnut mitään vaikutusta. Tuntui aivan kuin itse kohtalo olisi nauranut pilkanaurua.

Hivuttauduin sivummalle sinne, missä konekiväärimme oli. Nyt siellä oli ampujan paikalla kk-ryhmän johtaja, nuori tummatukkainen alikersantti. Eikä hän näyttänyt pelkäävän, vaan ylös kohottautuneena lasketteli pitkän sarjan edestakaisin pitkän vihollisen metstä, vaikka haavoittui samalla

itse sormeensa.

Tämän jälkeen ei vihollisen tarkka-ampujasta tuntunut olevan enää haittaa. Liekö saanut surmansa minun tai konekiväärin luodeista, vai liekö vetäytynyt pois turvallisempaan paikkaan.

Vähitellen tuli ilta ja pimeys. Mitään erikoisempaa ei enää tapahtunut. Ammuskelu vaimeni ja loppui kokonaan. Jäimme makaamaan ketjuun.

Vallitsi täydellinen hiljaisuus. Väsymys ja uneliaisuus alkoi painaa.

YÖ ON PETOLLINEN

Äkkiä havahduin.

Oli pilkkopimeä, enkä aluksi käsittänyt missä olin. Kauhistuini — en nähnyt mi-

koon. Jäin sinne lumihankeen seisoskelemaan tähytellen ja kuunnellen. Muistelin päivän tapahtumia ja pohdin huomista. Hiljainen tuulenhenki vain lehahti silloin tällöin lepikossa.

Lähellä edessäni oli lumen peittämä kohoutuma. Liekö ollut iso kivi vai mikä.

Huomioni kiintyi sen takaa ylössojottavaan piikkiin. Aloin tuijottaa sitä — se alkoi muistuttaa venäläistä kiväärinpiistintä. Nyt se hieman heilahti. Aloin jo olla varma, että siellä oli vihollisotilas.

Konepistooli valmiina hivuttauduin varovasti lähemmäksi. Sitten syöksyin melkein henkeä pidätellen kumpareelle ja totesin — ettei siellä ollut ketään. Hiljainen tuu-

Joukot vetäytyvät Äyräpään alueelta 15.3.1940

tään! Sitten havaitsin, että kasvoni olivat nukahtaessani painuneet lumen sisään.

Nyt käsitin, missä olin ja miksi en nähnyt mitään. Säpsähdin ja syyttävä kauhu hulmahti ylitseni.

Missä ovat muut? Missä on vihollinen? Olenko aivan yksin?

Aloin tarkastella ympärilläni pimeässä hiljaisuudessa ja sainkin pian selville, että pojat makailivat edelleenkin ketjussa samalla paikalla eikä vihollisesta kuulunut hiiskaustakaan. Kaikki oli siis yhtä hyvin kuin illallakin.

Tarkastin koko linjan ja hiivin vielä ohi ketjun viimeisen miehenkin oikealle rantalepik-

lenhenki vain huojutteli lepän lehdettömiä vesoja.

Naurahdin nolostuneena — olin antanut mielikuvitukseni pettää itseni. Palasin miesteni luo.

Tähänastisen hyvän onneni rohkaisemana päätin nyt yrittää varovasti lähestyä vihollisen linjoja yön pimeydessä noin niinkuin tunnustelumielessä — kun siellä oli niin kovin hiljaistakin.

Otin pari miestä mukaani ja lähdin etenemään kapeaa lummeen tallattua polkua, joka keskellä saaren harjannetta johti viholliseen päin.

Emme ehtineet pitkälle, kun törmäsimme polulla suulaan makaavaan lumipukui-

seen kaatuneeseen. Varovaisen tutkimisen jälkeen se osoittautui venäläiseksi politrukiksi tai upseeriksi. Oli karttalaukka ja vyöllä pistoolikotelo, jotka siirtyivät nyt meille, samoin kaatuneen kaulassa riippunut kiikari.

Lähemmin sitä tarkastellakseni huomasin siinä sanan: Instrumentarium. Sotasaalinnako?

RUUMIITA JA VODKAA

Lähettyvillä havaitsimme useita kaatuneita. Huomasin mm. kypäräpäisen kaatuneen selällään suunnilleen sillä kohtaa, missä päivällä olin käynyt kaksintaistelua tarkkaampujan kanssa. Liekö ollut sama mies eli tuo tappaja.

Kaatuneista päätellen oli vihollisen ketju ollut tässä. Siitä alkoi rinne viettää alas notkelmaan, jonka takana kohoavalla mäellä jo luultavasti oli vihollisella varmistus. Emme sen vuoksi tohtineet enää edetä kauemmas.

Tähystellessämme näimme valon kajastusta kauempaa vihollisen puolelta. Kuulimme myös kovaa pulinaa — aivan kuin vanjat olisivat siellä juhlineet jotakin tai muuten vain lämpimikseen mekastaneet.

Aikamme sitä kuunneltuamme hiivimme takaisin omiemme luo. Hiljaiselo huomispäivää odotellessa jatkui ketjussa lumen päällä torkuen.

Seuraavana aamuna saimme tietää syyn vihollisen yölliseen ilonpitoon: oli tehty aselepo, joka astuisi voimaan klo 11.00. Jo tunnin kuluttua siitä olisi meidän oltava yhden kilometrin päässä vihollisen etulinjasta!

VIIMEINEN TERVEHDYS

Ennen sitä jouduimme kuitenkin vihollisen ankan tykistö- ja kranaatinheitinkeskityksen alaisiksi. Vastustaja halusi varmaankin vapautua suurten ammusmääriensä poiskuljettamisesta. Rautaa tulikin taivaan täydeltä — niin että rannat raikuivat ja isot jää- ja

maalohkareet lentelivät.

Ilman tappioita emme tästä keskityksestä selviytyneetkään. Yksi sotamies, joka ei kuulunut minun komppaniaani, menetti henkensä.

Keskitys viivästytti lisäksi lähtövalmistelujamme. Pois vietävää tavaraakin oli yllättävän paljon: oli patruuna- ja muonalaatikoita, ruokatonkia ja ahkioita, ylimääräisiä aseita, teltoja ja muuta kamamaa. Kaiken lisäksi viivytti lähtöpuhiamme vielä sekin, että molemmat osapuolet halusivat — kaiketi uteliaisuudesta — tehdä tuttavuutta keskenään.

Vastustajamme ilmestyivät aseettomina oikein joukolla klo 11.00 asemiemme luopattelemaan. Siinä naureskeltiin, käteltiin ja tarjottiin savukkeita ikäänkuin tähänastisen vihanpidon unohtamisen osoitukseksi.

Totesimme toppatakkiset vastustajamme hyväkuntoisiksi nuoriksi miehiksi, jotka varmaankin kuuluivat valiojoukkoihin. Mutta taempana katseli tätä veljeilyä vaiteliaina pari lumipukuista tummaa miestä, jotka ilmeisesti kuuluivat heidän päällystöönsä.

Lopulta pääsimme kuitenkin irrottautumaan ja luovutimme vieraille Juoksemasaaren, jota olimme viimeiseen saakka puolustaneet. □

ERI KAIKU ON ASKELTEN

— *Mikä ero on venäläisellä ja kiinalaisella kommunistilla?*

— *Venäläinen pääsisi Siperiaan, mutta ei halua mennä. Kiinalaisen osalta asia on täsmälleen päinvastoin.*

Pitkillä

Talvisodan kuukausina vallitsi huutava pula kenttätynkeistä ja tykkien ampumatarvikkeista. Tärkeään vastatykistötoimintaan kyettiin meikäläisellä vanhentuneella kalustolla vain poikkeustapauksissa.

Nykyaikaiset Ruotsista saadut kanuunat olivat Kannaksella valttia! Niitä jouduttiin Summan torjuntataisteluissa rasittamaan yli kestoraajan.

OLAV RUNDT

KARJALAN KANNAKSEN taisteluihin talvisodassa osallistui erillinen patteri, 1. Erillinen Moottoroitu Raskas Kanuunapatteri. Sodan loppuvaiheessa nimi muuttui 1./Rask.Psto 7:ksi. Patterin saavuttua rintamalle sotilashuumori antoi sille heti nimen "Myllyrinne". Tämä sen johdosta ettei näin pitkiä tykinputkia oltu kenttätynkeissä sitä ennen nähty. Myllyrinne oli pisin asvelvollinen, joka ennen sotaa oli palvellut Suomen puolustuslaitoksessa, tunnettu henkilö 1930-luvulla.

Patteri perustettiin Vaasassa, joka oli raskaan kenttätynkeiden kantapaikka. Erillisen patterin tykit olivat Boforsin mallia 1934, kaliiperi 105 mm, eli 105K/34. Ne tulivat Smålandin tykistörykmentistä Jönköpingistä ja saapuivat Vaasaan joulukuun lopussa 1939. Myöhemmin tuli vielä kahdeksan samanlaista, jotka kuitenkin eivät ehtineet rintamalle.

Näitten tykkien pisin kantomatka oli peräti 17,5 km, mikä meidän olosuhteissamme oli jotakin erityistä.

Patterin päälliköksi tuli luutnantti *Sune Rahmqvist*, joka oli saapunut Ruotsista vapaaehtoisena. Hän oli palvellut samassa joukko-osastossa mistä tykit tu-

livat. Varapäälliköksi tuli vänrikki *Eirik Sandbacka*, patteriupseeriksi luutnantti *Helge Berghell*, jaosupseeriksi vänrikki *Olav Rundt*, tulenjohtajaksi vänrikki *Richard Arlander* ja huoltoupseeriksi vänrikki *Paul Kirjonen*.

Varustaminen ei ollut kovin helppoa. Armeijan varastot olivat jo loppumaisillaan. Me jouduimme täten hankkimaan tarvikkeet suureksi osaksi suoraan kaupoista ja tehtaista. Sotilaspukuja ei ollut riittävästi. Pääasia oli että lakissa löytyi sini-valkoinen kokardi.

Henkilöstön ikärakenne ja sotilaskoulutus oli hyvin heterogeeninen. Kaikki kuitenkin yrittivät parhaansa.

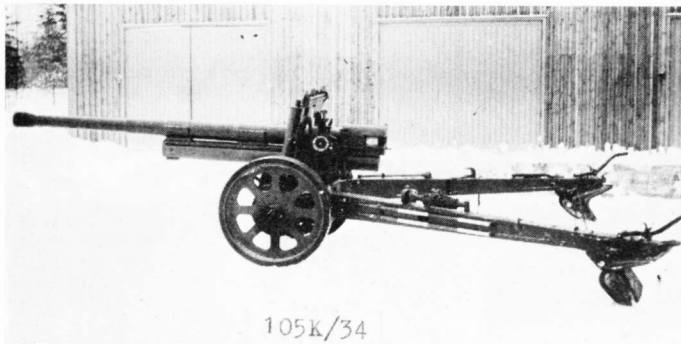
Kanuunat olivat meille tuntematonta uutta tyyppiä, ne oli varustettu haaralavetilla. Äkkiä oli keksittävä uusi harjoitusohjesääntö. Valmisteluamme häiritsivät useat ilmahälytykset.

IMPROVISOIMME ILMATORJUNNAN

Vaasaa oli joulukuussa pommitettu pariin kertaan, viimeksi uudenvuodenaattona.

Kuten jo mainittiin oli Ruotsista saapunut joitakin sotilashenkilöitä tykkien mukana. Vieraat jouduivat kokemaan uuden-

pyssyillä talvisodassa

105K/34 oli valmistettu Ruotsin Boforsilla. Se painoi 4000 kg, ammuksen lähtönopeus oli 764 metriä sekunnissa ja virallinen ampumaetäisyyden maksimi 16,2 km

SA-kuva

Tulenjohtue työskentelee etulinjassa

vuodenaaton pommituksen. Komennuskunnan päällikkönä toimi majuri *Bengt Bengtsson*, tunnetun kirjailijan *Frans G. Bengtssonin* veli.

Vaasa oli kokonaan vailla ilmatorjuntaa. Majuri Bengtsson, joka oli koulutukseltaan ilmatorjuntaupseeri, sai idean muodostaa kenttäkanuunoistame ilmatorjuntapatterin. Tämä oli mahdollista, koska haaralavetilla saadaan putken nousukulma suureksi ja ammuksilla voidaan näin päästä muutaman kilometrin korkeuteen. Ruotsista saapuneiden ampumatarvikkeiden joukossa oli myös ilma-ammuntaan sopivia aikasytyttimiä.

Kanuunat ajettiin aseisiin Kustaanlinnan puiston uimarannalle ja seuraavaa venäläistä lentohyökkäystä odotettiin. Meillä ei ollut tulenjohtolaitteita eikä suuntauskojeita ilmatorjuntaa varten. Majuri Bengtsson oli laskelmoinut, että jos koneet tulevat Kaupunginselän yli Sundomin suunnasta 2000 metrin korkeudella, on tähdättävä putkea pitkin katsottuna määrätty sormenmitta laivueen eteen ja käytettävä määrättyä valmiiksi asetettua sytytysaikaa.

Meidän ei tarvinnut kauan odottaa. Tammikuun 12. päivänä tuli hälytys ja patteri miehi-

tettiin.

Pian pommituskonelaivue ilmestyi näkyviin. Se tuli suoraan odotetusta suunnasta. Sää oli kaunis, näkyvyys hyvä ja koneet kiilsivät auringossa.

Nyt oli vain ammuttava ohjeitten mukaan!

Alhaalta oli vaikeata arvioida kuinka lähelle osuimme. Eräät laukaukset menivät ainakin oikeaan suuntaan. Yksi koneista näytti keikkuvan erään räjähdysten johdosta. Jälkeenpäin kuulumme huhuja että yksi kone olisi syöksynyt maahan kotimatalla. Siihen ei kuitenkaan saatu vahvistusta.

Ennätimme ampua muutamia ryhmiä ennen kuin näimme pommien irtaantuvan. Ensimmäiset pommit putosivat Kustaanlinnan puiston pohjoispäähän, vanhan kaupunginsairaanalan alapuolelle. Tämä ei ollut kovin kaukana patterista.

Oikea johtopäätös olisi nyt ollut siirtää patteri turvallisempaan paikkaan mutta sitä ei tehty.

Jo kahden päivän kuluttua tuli seuraava pommitus. Tällöin koneet tulivat päinvastaiselta suunnalta, joten emme päässeet ampumaan ennenkuin ne jo olivat matkalla pois päin. Viimeiset pommit putosivat tällä kertaa puiston toiseen päähän. Ammuttiin muutama laukaus koneitten perään. Tämän jälkeen katsottiin parhaaksi valita uusi tuliasema, joka oli Vanhaan Vaasaan johtavan rantatien tuntumassa. Tästä asemasta emme ampuneet, koska pian tämän jälkeen tuli käsky siirtää koko patteri Kruununkylään.

Tämä ilmatorjuntatapahtuma saattaa Suomen tykistöhistoriassa olla ainutlaatuinen. En ole ainakaan itse kuullut toisesta tapauksesta, jolloin raskaalla kenttätykistöpatterilla olisi yritetty ampua lentokoneita.

Aktiivinen ja idearikas majuri Bengtsson kohosi myöhemmin everstiksi ja Ruotsin ilmatorjunnan tarkastajaksi.

RINTAMALLE

Kruununkylään siirryttiin tammikuun 20. päivän tienoilla. Moottoriajoneuvoja oli nyt saatua kokoon tarvittava määrä patterin kuljettamiseksi maantiellä. Traktorit, jotka olisi tarvittu tykkien vetoon maastossa eivät olleet saapuneet. Ne oli lähetetty Ruotsista mutta nähtävästi kohtasivat matkalla jonkun muun tarvitsijan. Rintamaoloissa tämä aiheutti melkoisia vaikeuksia tuliasemien valinnassa. Onneksi olimme saaneet Ruotsista 8 vahvaa, uutta Scania-Vabis -kuorma-autoa, joilla pystyttiin kuljettamaan tykit ja ammusvaunut huonoillakin teillä.

Käsky patterin kuormaamisesta junaan tuli 30.1. Varustus oli muussakin suhteessa vaillinaisen: meillä ei esimerkiksi ollut teltoja eikä kamiinoita. Junakuljetuksen päämäärästä me emme tienneet mitään. Vasta Viipurissa selvisi, että purkauspaikka tuli olemaan Johanneksen rautatieasema.

Kouvola juna seisoi muutaman tunnin. Oli useita ilmahälytyksiä ja runsaasti omia hävittäjiä liikkeellä.

Meille oli Viipurissa tähdenetty, että juna on purettava ja asema-alue tyhjennettävä ennen aamunsarastusta. Tämä oli kuitenkin helpommin sanottu kuin tehty.

Saavuimme Johannekseen 2.2. kello 24.00. Kävi ilmi että aseman purkulaituri oli kovin lyhyt. Vaunujen purkaminen kävi hitaasti. Aika kului ja veturinkuljettaja hermostui – hän oli saanut käskyn palata Viipuriin yön aikana. Hän sai poistua vetureineen vaikka totesimme että junan liikuttaminen miesvoimin ei käynyt päinsä.

Meidän oli pakko rakentaa sillat joilla autot ajettiin alas eräistä vaunuista. Hädin tuskin saimme kaluston pois ja ehdimme ilmasuojaan ajoissa. Ensimmäiset viholliskoneet ilmestyivät pian ja pommeja putosi päivän aikana useaan otteeseen

rautatieaseman ympärille ja läheisiin kyliin.

Menetimme henkilöauton ja moottoripyörän. Yksi kuorma-auto vahingoittui, mutta miehistö säilyi tappiotta.

Johanneksessa saimme yhteyden 4.Divisioonan esikuntaan, joka oli Kirjolan kartanossa. Kävi ilmi että menisimme tuliasemiin Kolmikesälän kylään. Tämä oli JR 10:n lohkolle ja lähin patteristo oli I/KTR 4.

Esikunnassa tulomme johdosta riemuuttiin: viimeinkin saatiin paikalle tykistöä, joka pystyi tasapäisiin suorituksiin pitkälle ampuvan venäläisen tykistön kanssa! Meille näytettiin ilmakuvia, joissa venäläisten patte- reita oli vieri vieressä Perkjärven-Summan alueella, josta osa kuului tulevaan ampumasektoriimme. – Valitettavasti olimme vain lukumääräisesti kovin al- kynnessä, minkä lisäksi ammus- tilanne oli heikko.

Helmikuun 4. päivän vastai- sena yönä ajoimme asemiin Kolmikesälässä. Paikalla oli vai- miita korsuja.

Valitettavasti paikka oli avaa- mattoman metsätien varrella, kaukana maantieltä. Osoittau- tui mahdottomaksi ajaa sinne kuorma-autolla syvässä lumessa neljän tonnin tykki perässä. He- vosvetoiset naapurimme KTR 4:stä asettivat hevosensa käyt- töömme. Tuskalla ja vaivalla onnistuttiin kiskomaan tykit paikoilleen juuri ennen päivän koittoa.

Seuraava päivä oli taas aurin- koinen ja lentotoiminta vilkasta. Yritimme naamioida tykit ja poistaa kaikki jäljet. Seuraava- na yönä saimme amukset pai- kalle ja patterin ampumavai- miiksi.

MEITÄ TARVITTIIN

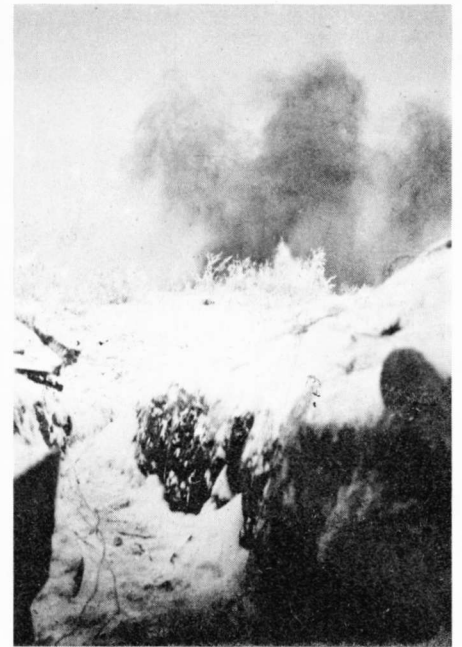
Runeberginpäivä koitti ryskyen ja jyristen. Kolmen tunnin aika- na edessämme olevaa etulin- jaamme pommitettiin tykistötu- lella ja lentopommeilla. Sitä seurasi jalkaväen panssarivoi- milla tuettu hyökkäys.

Taistelua käytiin ensisijaisesti Marjapellonmäestä, pienestä kukkulasta keskellä JR 10:n lohkoa. Tulitoimintamme alkoi osallistumisella tämän tukikoh- dan puolustukseen.

Taistelut jatkuivat kovina

Takana on patteri tuliasemassa

Etulinjassa on ilo ylimmillään: omat kranaatit iskevät asemien eteen!

seuraavan parin viikon ajan. *Jarl Gallén* on ne perin pohjai- sesti kuvannut kirjassaan "Tion- de regementet". Hän kirjoittaa muun muassa näin: "Oma tykis- tömme teki meille verrattomia palveluksia. Yleensä venäläisten hyökkäysrytykset tukahduteti- tiin alkuunsa. Raskas Bofors- patteri jyristeli uskollisesti ase- massaan rykmentin esikunnan läheisyydessä, mutta se oli kuin pisara meressä – sen piti samal- la hoitaa Summan ja Suokan- nan suuntia."

Niinhan se oli – meidän oli jaettava vaatimaton tulemme ei vain oman divisioonamme kai- kille rykmenteille vaan myös vas- emmalla olevan 3.Divisioonan lohkolle.

Osallistuimme myös vastaty- kistötoimintaan. Meillä oli luet- telo eräiden vihollispattereiden koordinaateista. Niitä oli am- muttava tietyin väliajoin silloin kun kiireellisempää tulitoimin- ta ei ollut.

Vilkas tulitoiminta vajensi nopeasti ammusvarastoja. Täy- dennyksen saanti osoitautui odotettua vaikeammaksi: se oli haettava Rautakorven kenttä- makasiinista, joka oli kymmeni- sen kilometriä Viipurin pohjois- puolella. Päivällä ei voinut lain- kaan liikkua ja yöllä tiet olivat tungokseen saakka täynnä ajo- neuvoja. Vihollinenkin oli tä- män huomannut ja lensi nykyi-

sin myös yöllä: ensin tuli kirk- kaita valopommeja, jotka muut- tivat yön päiväksi, ja sen jälkeen räjähdyspommeja ja konekivää- ritulta. Kesken kiireisen mat- kanteon oli silloin syöksyttävä metsään tai ojaan.

KOVAA SOTAA

Tulenjohtoryhmämme oli heti joutunut Marjapellonmäen rumputulihelvettiin. Helmikuun 11. päivänä tuli sen tähystys- koppiin täysosuma ja tulenjohtaja *Richard Arlander*, nuori vän- rikki ja teekkari, sai heti sur- mansa. Samalla kaatui yksi aliupseereistamme.

Helmikuun 13. päivänä am- muimme yhteensä kahtatoista vihollisen patteria. Äärimatkoil- la oli käytettävä suurinta ruuti- panosta.

Tällöin tapahtui kahdella ty- killä vahinko: toiseen tuli put- ken laajentuma ja lukko kiilau- tui kiinni, toisessa olivat putken kierteet vahingoittuneet. Olim- me yrittäneet liikaa.

Ei ollut muuta keinoa kuin lähettää tykit korjattaviksi. Sen jälkeen emme uskaltaneet käyt- tää suurimpia panoksia.

Vaikka ampumamatkamme tämän johdosta lyhenikin pys- tyimme vieläkin tulittamaan vi- hollisen patte- reita Perkjärven- Summan tien suunnalla sekä osallistumaan Summan torjun- tataisteluun. Siellähän venäläis-

ten ensimmäinen murto tapah- tui helmikuun 11. päivänä. Sen huomasi tuliasemissakin siitä et- tä maalien koordinaatit olivat yhä pohjoisempina.

Tieto divisioonamme vetämi- sestä uusiin aseisiin ei helmi- kuun 15. päivänä tullut enää yl- lätyksenä. Meidän lohkolamme rintama oli tosin kestänyt mutta linja oli venymässä liian pitkä- si. Ammuimme vielä 16. päivä- nä tästä ensimmäisestä tulias- emastamme mutta saman päivän iltana perääntymisemme alkoi.

Näinä kahtena viikkona Kol- mikesälässä olimme saaneet olla kohtalaisessa rauhassa. Räjä- dyksiä tosin kuului joka suun- nasta mutta tulipatterimme alueelle ei osunut. Tämä osoi- ttaa ettei meitä huomattu vilk- kaasta lentotoiminnasta ja tä- hystysilmapalloista huolimatta.

TAAKSEPÄIN

Siirtyminen taaksepäin tapahtui Johanneksen kautta Viipurin suuntaan. Tie oli täynnä marssi- via rivistöjä. Takanamme taivas leimusi punaisena palavien ky- lien loimuista.

Kello 08.00 aamulla helmi- kuun 17. päivänä ajoimme ase- miin Nuoraan kylässä, penin- kulma Viipurista etelään. Paik- ka oli lähellä maantietä. Se ei ollut paras mahdollinen, mutta traktorien ja telttojen puuttees- sa oli pakko tyytyä siihen.

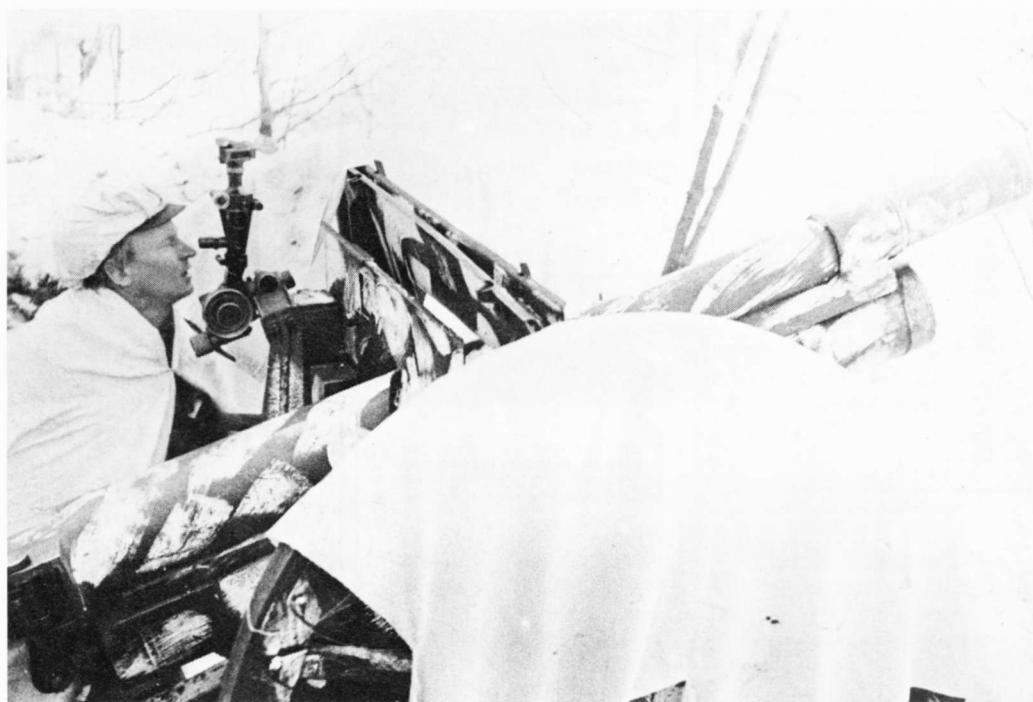
Majoituimme taloryhmään joka oli parinsadan metrin päässä tykeistä. Tykkien luona osoitautui maaperä kallioksi, joten kaivautuminen oli mahdotonta. Onneksi siellä oli eräitä suuria kivimöhkäleitä, joihen alle pääsi ryömimään. Tällainen suoja näyttäytyi pian tarpeelliseksi.

Nuoraan kylä tuli heti vihollisen mielenkiinnon kohteeksi. Jo ensimmäisenä päivänä lentokoneet pommittivat sitä yksitoista kertaa. Meillä oli taas onnea ja säilyimme vaurioitta. Patterin huoltoporras, joka oli noin kilometrin taempana, oli ottanut käyttöönsä saunan, mikä tuhoutui täysosumalla.

Naapurijoukko-osastot ja yhteistyökumppanimme olivat samat kuin aikaisemmin. JR 10

Yöllistä tulitoimintaa

Asemissa Viipurin Monrepoossa talvisodan viimeisinä päivinä

oli lähin jalkaväkirykmentti. Sen esikunta sijaitsi myös Nuoraalla. KTR 4:n kautta saimme maalit ja tulikäskyt.

Maalialueemme oli pääasiassa Sommeella ja Ylä-Sommeella, joissa heti ruvettiin käymään ankaria torjuntataisteluja. Toimintaamme häirittiin vastapuolen tykistötulella, jolloin suojauduimme kivien alle ja taakse. Ilmavoimat sensijaan siirsivät mielenkiintonsa Viipuriin. Laitue toisensa perästä lensi ylitsemme ja tyhjensi pommilastinsa sinne.

ASEMIIN VIIPURIIN

Saimme helmikuun 27. päivänä käskyn perääntyä uusiin asemiin Viipuriin. Ajoimme patterin Monrepon kartanoon, jossa yövyttiin.

Meidät alistettiin nyt suoraan II Armeijakunnalle. Seuraavana päivänä tykit asetettiin asemiin Linnasaaren luoteispäähän. Tässä paikassa toimimme aluksi vielä kahdella kanuunalla mutta toinen niistä sai sekin pian vaurioita putken kierteisiin.

Maaliskuun 5. päivänä siir-

ryimme salmen yli Tienhaaran puolelle ja sijoitimme ainoan käyttökelpoisen tykkimme Herttualan kartanosta puoli kilometriä länteen olevan tienristeyksen viereen.

Olimme saaneet pahviteltan. Paikalla oli kaksi kuoppaa, jotka molemmat sopivat telttapaikoiksi. Kaverit pyysivät minua valitsemaan paikan ja osoitin toista. Saimme merkillisen teltan suurella vaivalla pystyyn ja asetuimme siihen yöksi.

Yhtäkkiä rupesi satamaan kranaatteja ja kerran rysähti

ihan teltan vieressä. Kranaatti oli osunut siihen toiseen kuoppaan! Tapahtuma antoi aiheen korsun rakentamiselle. Se valmistuikin yllättävän nopeasti.

Tulenojohtueemme oli näinä päivinä taas toiminnassa etulinjoilla Pappilaniemessä *Paul Kirjosen* johdolla. Hän haavoitui ja joutui sidottavaksi mutta palasi pian patteriin.

Saimme sitten tehtäväksi valmistella tuliasemat kahdelle patterille, joilla oli samanlaiset kanuunat kuin meillä. Nämä olivat nyt vasta tulossa rintamalle.

Työskentelimme tätä varten Laihalammen eteläpuolella noin viisi kilometriä Viipurista pohjoiseen. Työ keskeytettiin kuitenkin muutaman päivän kuluuttua samalla kun kanuunamme vielä kerran siirrettiin taaksepäin.

Viimeinen tuliasemamme oli Rautalammella, II Armeijakunnan esikunnan vieressä. Täällä meidät yllätti uutinen solmitusta rauhasta maaliskuun 13. päivänä. Seurasi marssi uuden rajan Suomen puolelle, ensiksi Lappeenrantaan.

RAUHANTEON JÄLKEEN

Yöpyessämme Monrepon puistossa olimme todenneet, että kartanon arvokas irtaimisto oli tallella. Kaikki tuntui koskemattomalta. Tieto Viipurin luovuttamisesta sai meidät lähettämään kuorma-auton ja muutamia miehiä evakuoimaan taide-teoksia ja muita arvoesineitä, jotka luovutettiin poliisin haltuun. Toivottavasti ne löysivät tiensä omistajalle.

Rauhanteon jälkeen saimme takaisin kaksi korjattua kanuunaa. Vaurioitten syistä ovat olleet liikkeellä erilaiset teorit. Ruotsista olen saanut seuraavan selityksen, joka lienee oikea.

Syy oli ruudissa, joka ei kestänyt suuria lämpötilamuutoksia. Se oli niinsanottua 19 reiän ruutia, jonka palamispinnan piti olla vakio. Kylmät ruutirakeet kuitenkin halkesivat joutuesaan lämmitettyyn patruunapeeseen ja tämä aiheutti nopeaman kiihtyvän palamisen. Myöhemmin siirryttiin ampumamatkan kustannuksella lehtiruutiin. □

KANSA TAISTELI

-miehet kertovat

PALVELU KORTTI

Allaolevalla kortilla voit tilata Kansa taisteli — miehet kertovat -lehden, hoitaa osoitteenmuutoksen sekä suorittaa mahdollisen tilauksen peruutuksen ja osallistua Sanoma Osakeyhtiön aikakauslehtien järjestämiin markkinointiarpajaisiin. Tilaukset, osoitteenmuutokset ja peruutukset tulevat voimaan kahden viikon kuluessa ilmoituspäivästä.

Peruutuksen tapahtuessa asiakas on velvollinen maksamaan saamiensa lehtien hinnan. Puhelintilausten peruuttaminen tapahtuu veloitusetta, siinä tapauksessa että asiakas ilmoittaa siitä kirjallisesti kahdeksan vuorokauden kuluessa ensimmäisen lehden ilmestymisestä (Kuluttajansuojalaki, 6. luku).

Huom! Soittamalla tilaajapalveluumme, hoidat kaikki tilaustasi koskevat asiat vaivattomasti. Puh. 90-6164 833.

Tilaushinnat

kotimaahan 12 kk 99 mk
myös muihin Pohjoismaihin
ilman postituslisää
muihin maihin 12 kk 119 mk
(hintavarauksin)

Sanoma Osakeyhtiö
Kansa taisteli
PL 850
00002 HELSINKI 200

KIRJE

KANSA TAISTELI

-miehet kertovat

PALVELU KORTTI

(Täytä tekstaten, merkitse rastilla käsiteltävää asiaasi selventävät vaihtoehdot)

- Tilaan Kansa taisteli -lehden
___ kk:ksi alkaen ___ 198___
- Olen uusi tilaaja
 Olen jatkotilaaja
 Vaihdan kotia, osoitteenmuutostiedot tässä kortissa
 Peruutan ___ / ___ 198___ alkaneen tilaukseni
 Osallistun Sanomain aikakauslehtien voimassa oleviin arvontoihin

Sukunimi		Etunimi	
Jakeluosoite		Puh.	
Postinumero	Postitoimipaikka		
Osoitteenmuutostiedot: uusi osoite ___ / ___ 198___ alkaen. *)			
Uusi jakeluosoite		Puh.	
Postinumero	Postitoimipaikka		

*) Teippaa korttiisi lehtesi takakannen oikeassa yläreunassa oleva osoitelipuke.

PSYKOLOGIAA

Kaksi kaveria kalastaa Tenolla. Toinen on kovin vaitelias.

— Mikäs sinua vai-vaa? kysäisee naapuri.

— Vaimo oli hurjana, kun unohdin taas häpäivän. Mikähän siinä oikein on, kun naiset muistavat ne jutut aina niin tarkkaan ja miehet pakkaavat unohtamaan...?

— Se on kyllä ihan selvä juttu! Muistatkos sinä, milloin sait sen kahdeksan kilon lohena?

— Totta kai: elokuun kuudentena 1978 kello 23.11!

— Siinä näet! Luuletkos, että se lohikin muistaa tuon päivämäärän?

Kenttäsairaalan tienviitta antoi toivoa haavoittuneelle soturille

Lääkintälottien työ kenttäsairaaloissa oli talvisodan ratkaisutaistelujen päivinä niin fyysisesti kuin henkisestikin äärimmäisen raskasta. Nuoret naiset joutuivat joka päivä konkreettisesti näkemään, kuinka kovia uhreja Isänmaan vapaus vaati. Jostakin urhoollinen Suomen nainen sai voimaa — silloin niinkuin aina seisossaan miesten rinnalla suurten ratkaisujen vaikeina päivinä.

NARKOOSISTA heräävä poika ojentee käsiään ylöspäin:

— Hei pojat — mikä paikka tämä on, kun ei korsun katto olekaan vastassa? Täällä on tilaa ja niin valoisa!

Vieressä seisovalta lotalta hän kysyy kuiskaten:

Lihassärkyä?

Tuliko ponnistetuksi liikaa? Ei hätää! Särky häipyy aikaan. Mutta siihen asti se kyllä on riesa. Ellette turvaudu Theranyiin.

Theranyl tekee tottumattomat, jäykät lihakset taas joustaviksi pitkäaikaisen lämpövaikutuksensa ansiosta. Lämpö syntyy siten, että Theranyl vilkastuttaa verenkiertoa käsitellyllä alueella. Se lievittää särkyä ja jouduttaa paranemista.

Theranyl sisältää myös kipua lievittävää ainetta (trometamolsalicylaattia). Reseptittä apteekkeista.

Theranyl

—voide lihassärkyyn

Medisan AB, Uppsala

Talvisodan Taipaleen kenttäsairaalassa

SYLVIA LINNANSAARI

Potilastulva jatkui. Taipaleen lohkolla eivät taistelut hetkeäkään hellittäneet.

ISÄ EI NÄHNYT LASTAAN

Tuli nuori hyvin vaikeasti haavoittunut isä Keski-Suomesta.

Hän oli juuri ennen haavoittumistaan saanut tietää, että toivottu ja odotettu toinen lapsi oli syntynyt terveenä kotiin.

"Äidin rukkia puolustain ynnä kehtoa lasten" -ajatukseen vallassa hän oli lähtenyt sotaan. "Eikä ihminen voi antaa enempää kuin henkensä rakkaitensa puolesta."

— En enää toivo mitään muuta kuin että saisin nähdä äskensyntyneen lapseni ja hänen äitinsä, oman vaimoni..., kuiskasi nuori isä.

Kun taasen tulin hänen luokseen, kysyi hän ihmeellisellä katsannolla:

— Keitä ovat nuo kirkastetut miehet, joita on tässä ympärilläni niin kauaksi kuin silmä kantaa? Seinät ja ovet eivät heille merkitse mitään. Siinä teidän kohdallannekin niitä on...

— Te varmaan tiedätte paremmin keitä he ovat, vastasin.

Meillä oli tällöin — sodan loppuvaiheessa — käytössämme kaksi luokkaa Näpinlahden kansakoululla. En tehnyt pitkäaikään kierrosta, mutta kun tulin jälleen nuoren isän luo, olivat kirkastetut miehet ottaneet hänet mukaansa. Kauneus ja rauha säteilivät hänen kasvoistaan.

"Rauhan minä annan teille, en minä anna niinkuin maailma antaa."

Siinä samassa sairassalissa oli eräänä aamuna kuusi kuolonnukkunutta. Heitä ei voitu siirtää pois, koska ei ollut liikkumatilaa — sänkyjen alakin makasi haavoittuneita.

Lotat — suomalaiset Isänmaataan rakastavat naiset — saivat olla mukana auttamassa Suomi-aitiä sen vaikeina suurina päivinä — nyt niinkuin aina. Ja uskostamme Jumalaan me uutta voimaa saamme!

Herra maata varjelkoon! □

päälle, pommeja jyrähteli joka puolelle.

Katselin työni kestäessä lääkäreitä, hoitajia ja nuorta hammaslääkäri *Lasse Touria*, jolla oli potilaana vaikeasti leukaniveliin ja leukaan haavoittunut nuori soturi Pohjanmaan lakeuksilta. Kaikkien otsalla helmeili hiki, mutta kasvot olivat rauhalliset ja työ jatkui kunnes tehtävät olivat loppuun suoritetut.

Vielä säästyimme kaikki.

Mutta parin päivän perästä tuli käsky: muutto! Samana iltayönä piti kaiken olla uudessa paikassa valmiina.

Se oli vipinää! Mutta kenttäsairaalassamme oli hyvä järjestys, jokainen tiesi tehtävänsä, jokaisessa pakkauslaatikossa oli määrätty paikkansa eri esineille, kaikki yhtä tärkeitä.

On sattunut pahasti

SA-kuva

— Mikä olento tuo valkoinen on tuolla...? Nyt niitä on kaksi...

Ja vielä hiljempää:

— Ovatko ne enkeleitä...?

— Ne ovat sairaanhoitajia!

— Missä minä sitten olen?

Ja miten olen täällä?

— Te olette haavoittunut, tulitte tajuttomana kenttäsairaalaan. Kun olette vähän toipunut, pääsette kotirintaman sairaalaan.

— Pääsenkö kotiin? Kotiin...

Sitten hän taasen hetkeksi nukahti.

Tässä vaiheessa jo elämä hymyilee

kivät syöksyjä tulittaen kone-tuliaseilla.

Eräs päivä tammikuun loppulla esimerkiksi oli hirveä.

Leikkaussalissa työskenteli päällikkölääkäri *Ejnar Nyberg* assistenttinsa *Bengt Antellin* kanssa vaikeasti vatsaan haavoittuneen potilaan auttamiseksi. Pommikoneet tulivat

Samana yönä oli siihen entiseen leikkaussaliin tullut täysosuma.

Mitä meistä olisi jäänyt jäljelle!? Ja mitä tärkeistä instrumenteista ja lääkkeistä?

Jumalan varjelus on aina yhtä ihmeellinen. — Ja luottamus niihin, jotka kantoivat vastuun, lujittui.

MEILLÄ OLI IHMEELLINEN VARJELUS

Kenttäsairaalamme sijainti Kannaksen Pyhäjärvellä tuli yhä vaaranalaisemmaksi. Pommikoneet jyräsivät sen yllä ja kevyemmät koneet te-

Rasittaako Adolf Ehrnroothia rike?

ARVOSTELLESSAAN

Martti Sinerman kirjaa 'Adolf Ehrnrooth sodan ja rauhan näyttämöllä' kirjoittaa Helge Seppälä seuraavan yllättävän kappaleen:

"Loistavaa komentajaa rasittaa sodan ajoilta ainakin yksi rike. Kun toivottomaan tilanteeseen Äyräpään kirkolle jätetyt suomalaiset antautuivat, Ehrnrooth antoi käskyn: 'Koko tykistö, kaikki heittimet — kirkon tukikohtaan — tulta!' Sinerman esittämällä puolusteluilla ei ole tässä suhteessa merkitystä. Ehrnroothin loistava pataljoonan komentaja ei tätä toimenpidettä hyväksynyt eikä sitä suomalai-

nen sotilas voi ymmärtää."

Piste! Piste siinä kohdassa, jossa olisi pitänyt esittää kaikki asiaan vaikuttavat näkökohdat, ennen muuta Ehrnroothin oma käsitys asiasta!

Sodissa on sattunut tilanteita, joissa suuremman kokonaisedun vuoksi on ollut pakko vaarantaa omia miehiä. Meidän pienissä puiteissamme tämä oli toki harvinaista. Yleinen periaate oli, että "kaveria ei jätetä". Joskus kuitenkin sattui, että paraskaan tahto ja yritys eivät voineet asiaa auttaa.

Olen katsonut asian selvittämisen arvoiseksi. Tässä mielessä olen keskustellut jalkaväenkenraali Adolf Ehrnroothin ja erään hänen rykmenttinsä joukkueenjohtajan, kersantti Tenho Määttäsen kanssa. Viimemainittu on viimeisiä Äyräpään kirkon tukikohdasta Vuoksen yli uimalla pelastuneita.

KOMENTAJA KERTOO

"Vihollinen oli valtavalla tulivoimallaan tuhonnut koko ylimenokalustomme viimeistä ruuha myöten. Ne, jotka kykenivät, tulivat puolustuksen romahdettua lautojen ja tukkien avulla uiden yli Vuoksen vastarannalle.

Äyräpään kirkon raunioihin jäi joukko miehiä. Ryhmän suuruutta ei voitu tietää — enimmäismäärä oli parikymmentä mukaanluettuna kirkon raunioissa olevassa haavoittuneiden suojapaikassa olevat liikuntakyvyttömät haavoittuneet.

Vihollinen valtasi kirkon mäen, johon heti ilmestyi tungokseen asti väkeä sekä ylimenovälineitä ja raskasta kalustoa. Jos vihollinen olisi päässyt suorittamaan ylimenon suoraan liikkeestä kuten sen taktiikka tietenkin edellytti, se olisi aiheuttanut katastrofin, koska vastarannalla ei vielä ollut järjestettyä puolustusta. Lisävoimia ei ollut saatavissa.

Oli siis tuhoava vihollisen vaarallinen kärki, joka juuri oli syöksymässä vesistölle ja yli. Vain täten voitettiin aikaa

oman puolustuksen järjestykselle. Jos vihollisen nopea isku suoraan liikkeestä vesistön yli olisi onnistunut, olisi murena koitunut uhka koko Kanaksen Armeijalle."

Näin siis jalkaväenkenraali Adolf Ehrnrooth. Ja entinen JR 7:n komentaja jatkaa:

"Jos rintamavastuussa oleva komentaja tässä tilanteessa epärooi, on rintama pian entinen rintama ja komentaja seuraavana päivänä entinen komentaja. Sitäpaitsi otin huomioon mahdollisuuden, että kirkon lattian alla suojassa olevat haavoittuneet säilyisivät hengissä ja päätyisivät sotavankeuteen."

JÄLKIPUUNTIA

Tuli-isku onnistui ja vihollinen pysäytettiin. Sodan jälkeen Ehrnrooth tapasi kirkon raunioissa vangiksi joutuneen haavoittuneen kersantin, joka kertoi helpotuksen tuntein todenneensa omien putkien puhuvan — oma kohtalokin unohtui hetkeksi.

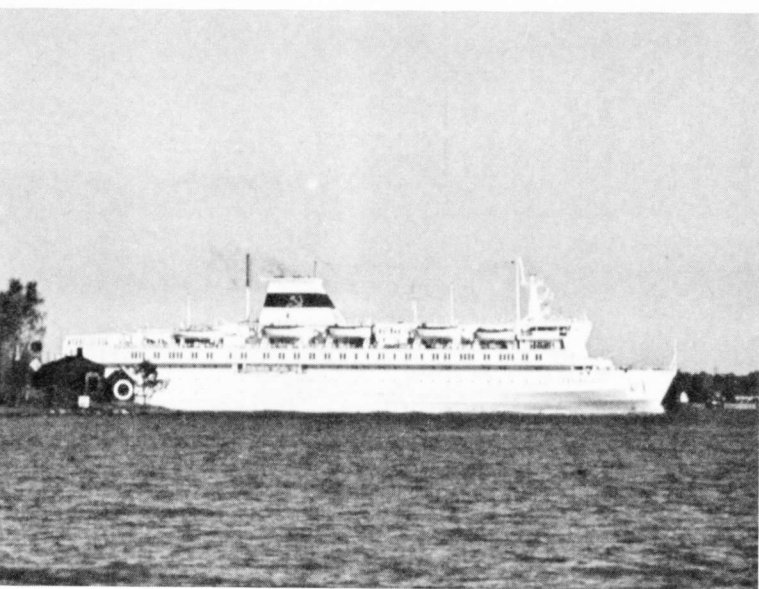
Ylikersantti Tenho Määttänen kertoo, ettei hän löytänyt avukseen edes laudankappalletta lähtiessään uimaan yli Vuoksen. Rannalla oli savun ja palavan fosforin seassa pari haavoittunutta, jotka pyysivät ettei heitä jätettäisi. Mitään mahdollisuutta miesten pelastamiseksi ei kuitenkaan ollut.

Kirkon mäki kuhisi jo tässä vaiheessa vihollisia. Rantaa raahattiin ylimenokalustoa. Tuntui siltä, että uudessa joutuisi joko veteen iskevän ammuksen maaliksi tai jäisi ylimenokaluston alle.

Oma navakka keskitys pysäytti vihollisen toiminnan. Määttänen onnistui uimaan saareen, jossa hän levähti puolisen tuntia — ja otti selästään konepistoolin. Sitten hän jatkoi vastarannalle.

Onkohan vielä elossa joku niistä miehistä, jotka jäivät vangiksi Äyräpään kirkon raunioissa? Olisi mukava kuulla heidän mielipiteensä vaikkapa tämän lehden kautta. Näin saataisiin tärkeää taustatietoa järkyttävästä tapahtumasta, josta eräät asiaa ja sotaa tuntemattomat henkilöt ovat esittäneet vääriä tulkintoja. □

Suomenlahden kierros

Lukijamatka Viipuriin, Leningradiin ja Tallinnaan 29.5.—4.6.82

- Retken *ohjelma* on seuraava
- *lauantaina 29.5.* klo 8.00 lähtö bussilla Helsingistä Viipuriin, jossa lounas Pyöreässä Tornissa ja lyhyt kiertoajelu. Ajo Leningradiin ja majoittuminen myöhään illalla hotelli Moskovaan
 - *sunnuntaina, maanantaina ja tiistaina 30.5—1.6.* tutustuminen Leningradin ja sen ympäristön nähtävyyksiin.
 - *keskiviikkona 2.6* ajo bussilla Leningradista Tallinnaan. matkalla mahdollisesti lounas Narvassa, iltapäivällä majoittuminen hotelli Viruun
 - *torstaina ja perjantaina 3.—4.6.* tutustuminen Tallinnan ja ympäristön nähtävyyksiin
 - *perjantaina 4.6* lähtö laivalla Helsinkiin klo 19.30, tulo Helsinkiin klo 22.30
- Matkan *hint*a on 1320,— mk, mihin sisältyy majoitus I luokan hotelleissa kahden hen-

gen huoneissa, täysihoito ja opastus. Eräät kohteet voivat aiheuttaa vähäisiä pääsymaksukuluja.

Lehden edustajana on todennäköisesti mukana päätoimittaja Eero Eräsaari.

Matka on tarkoitettu täysikasvaisille lehtemme lukijoille, ei kuitenkaan päätoimisille vodkaturisteille.

Sitovat ilmoittautumiset pyydämme tekemään lehtemme toimitukseen (osoite Töölönkatu 35 B, 00260 Helsinki 26) **kirjallisesti 15.4.82 mennessä**. Ilmoituksesta on käytävä ilmi nimi (tekstaten), osoite ja mahdollinen puhelinnumero. Kohteiden valinnan helpottamiseksi on lisäksi hyvä ilmoittaa ammatti ja mahdolliset harrastukset.

Matkan järjestää Suomen Matkatoimisto, joka antaa lisäohjeet passin hankinnasta yms. huhtikuun aikana. Samassa yhteydessä peritään ennakkomaksu. □

Kirjallisuutta

SODASTA RAUHAAN

Tuomo Polvinen: *Jaltasta Pariisiin rauhaan*, Suomi kansainvälisessä politiikassa III: 1945—1947, WSOY, Juva 1981, 348 sivua.

Ansioitunut tiedemies päättää tällä kirjallaan jatkosotaa kansainvälisestä näkökulmasta valottavan tutkimustyönsä, jonka edelliset osat Barbarosasta Teheraniin ja Teheranista Jaltaan ilmestyivät 1979 ja 1980.

Tällä kertaa ovat tarkastelun kohteena muun ohessa "uusien kasvojen" eduskuntavaalit, Mannerheimin panos YVA-sopimuksen alullepanijana, SNS-seuran toimenpiteet Suomen Aseveljien Liiton lakkauttamiseksi, sotasyllisyysskysymys, asekatkentaikutu ja eräät yritykset rajan tarkistamiseksi Karjalassa. Laajahkosti on käsitelty Pariisin rauhansopimukseen liittyviä kysymyksiä, joita tavallinen kansalainen ei yleensä tunne. Koko asia on jotenkin surkuhupaisa: suomalaisten varovaiset esitykset teiltiin tylyimmällä mahdollisella tavalla ja lopuksi edustajat ajettiin ulos lehtimiesaitiostakin, johon nämä olivat salaa hiipineet! Kotimaassa kommunistit ensin hyväksyivät yritykset Viipurin palauttamiseksi, mutta muuttivat kantansa siinä silmänräpäyksessä Hertta Kuusisen palattua Moskovasta ja tuotua tullessaan SKP:n todellisen mielipiteen: kaikki yritykset rauhansopimuksen lieventämiseksi huonontavat Suomen ja Neuvostoliiton suhteita. Tämän jälkeen alkoi yhteistyö sujua eikä suomalaisten tiedetä esittäneen vastalausestaan edes silloin, kun

Valko-Venäjän edustaja K.V. Kiselev konferenssin yleisistunnossa 14.10.46 esitti laajan selonteon suomalaisen useita divisioonia ja kymmeniätuhansia miehiä käsittäneen joukon julmuuksista sodan aikana Valko-Venäjällä.

Arvokasta ja luotettavaa tutkimustyötä. E.

SUOMALAISEN ARISTO- KRAATIN TESTAMENTTI

Martti Sinerma: *Adolf Ehrnrooth sodan ja rauhan näyttämöllä*, WSOY, Juva 1981, 456 sivua, valokuvallite.

Adolf Ehrnrooth on suomalaisen karun ja kansanomaisen kenraalikunnan riveissä muista poikkeava persoonallisuus: hienostunut, kansainvälisiä suhteita omaava yläluokan edustaja, lennokas idealisti, joka kuitenkin samalla osoittautuu huippuluokan komentajaksi niin sodan kuin rauhan aikana, pelottomaksi taistelun johtajaksi, taktiikan kehittäjäksi ja hengen luojaksi vaikeina aikoina. Siinäpä sitä on luonnekuvaa yhdelle miehelle!

Sinerma, everstiluutnantti ja yleisesikuntaupseeri, on käynyt päättäväisesti kiinni vaikeaan aiheeseensa: hän kertoo kenraalin suvusta ja lapsuudesta, valmistumisesta upseeriksi ja nuoruusvuosista Uudenmaan Rakuunarykmentissä, yhteyksistä Ruotsin kuningashuoneeseen, sotakorkeakoulusta ja valtiovierailuista. Sitten onkin tosi edessä: talvisodan Taipale, lähes kuolettava haavoittuminen jatkosodan alussa, oman rykmentin saaminen. Varsinaiset komentajan koetinkivet ovat Siiranmäen ja Vuosalmen taisteluvaiheet, joiden merkitys kesän 1944 torjunnan onnistumiselle oli ratkaiseva. Sodan jälkeen jatkuu karriereeri nopeasti kohoten. Siihen liittyy mm. olympiaratsastajan kokemuspiiri ja vanhanpojan lähes kuninkaallinen avioliitto.

Oleellisen osan kirjasta

muodostavat otteet Ehrnroot-
hin puheista ja mielipiteet moni-
nista kansamme kohtaloihin
vaikuttaneista ratkaisuista.
Niinpä kenraali toteaa, että
Suomi olisi tietenkin voinut
välttää talvisodan taipumalla
Neuvostoliiton vaatimuksiin.
"Tämä olisi kuitenkin merkin-
nyt Suomen itsenäisyyden
menettämistä tai ehkä uuden
autonomisen Suomen Neu-
vostotasavallan syntymistä."

Hyvän kirjan lukijaa häirit-
sevät aika tavalla eräät pienet
asialipsahdukset sekä varsin
monet painovirheet. E.

HIENO TIETOKIRJA

**Eero Pakkala (toim.), jul-
kaisija Meriliitto ry,
WSOY, Porvoo 1981, 430
suurikokoista sivua, run-
saasti valokuvia, osa värilli-
siä.**

Kommodori Pakkala on toi-
mituskuntansa avustamana
onnistunut kokoamaan kir-
jaansa likimain kaiken mitä
tavallisen ihmisen tulee tietää
merestä ja merenkulusta. Lu-
kujen nimet puhuvat itse puo-
lestaan: Kauppamerenkulku,
Kauppalaivat ja laivanvarus-
tus, Merimiehen työ ja koulu-
tus, Merimieslähetys, Satamat
ja satamatoiminta, Ahtausala,
Laivanrakennus, Laivanra-
kennusammatit, Jään murta-
minen, Laivojen luokitus,
Meritekniikka (mm öljynpo-
raustekniikka), Itämeri, Ka-
lastus, Merenkululaitos, Me-
rikartat, Väylän synty, Elek-
troniikka merellä, Merirajojen
vartiointi, Merivoimat, Ran-
nikkotyöstö, Meripelastus,
Meren virkistyskäyttö (mm.
matkaveneily, urheilusukellus
ja veneenrakennus), Museo-
laivamme.

Siinä sitä on meriasiaa ker-
rakseen! Kaikki tekstit ovat
pätevien asiantuntijoiden laa-
timia, havainnollisia ja kiin-
nostavia. Monet aihepiirit esi-
tellään ensimmäistä kertaa
Suomessa.

Ulkonaisestikin arvokas ja
näyttävä teos kuuluu jokaisen
merestä ja merenkulusta kiin-
nostuneen ihmisen kirjastoon.
Se on myös mitä pätevin lah-
jakirja alan ihmisille. E.

TIEDUSTELU- PALVELUA JA VAKOILUA

**Eino Pukkila: Sota tulee me-
reltä, Weilin & Göös, Espoo
1981, 272 sivua.**

Pukkila kertoo teoksessaan
merivoimien tiedustelupäällik-
kön tarinan talvisodan alku-
hetkistä syyskuuhun 1940.
Kirjan johdantosanoissa tode-
taan, että kaikki vihollista
koskevat tiedot ovat peräisin
alkuperäisistä tiedustelutiedo-
uksista, mutta tilanneselostus-
tukset on tehty tiedustelupäällik-
kön muistiinpanojen perus-
teella.

Kerronta on aluksi hidas-
tempoista, mutta juonen edis-
tyessä vauhti paranee ja lop-
puhupentumat ovat suoras-
taan yllättäviä.

Romaanin muotoon laadittu
teos on ansiokas monella ta-
valla. Ensiksikin se palauttaa
mieliin talvisodan merisotata-
pahtumat sekä valottaa kiin-
toisalla ja totuudenmukaisella
tavalla kesän 1940 suurvalta-
poliittista ja meristrategista
kehitystä merialueillamme.
Toiseksi kirja kuvaa tieduste-
lupalvelun useimmiten salassa
pysyvää arkipäivää jännittä-
västi ja havainnollisesti. Ja lo-
puksi: kirjan juoni kehittyy yl-
lättäväksi vakoilutarinaksi,
jossa arvoitus ratkeaa hyvän
trillerin tavoin vasta viimeisil-
lä sivuilla. E. P.

ASEMASOTAA LEPPOISASTI

**Veikko Haakana: Elämää
juoksuhaudoissa — Ilta
Kannaksella, Karisto, Hä-
meenlinna 1981, 290 sivua.**

Veikko Haakanan, mainion
kertojan, aikaisemmin julkais-
tut kaksi erillistä juttua ilmes-
tyvät nyt yksissä kansissa toi-
sena painoksena. Molemmis-
sa tarinoissa seikkailevat sa-
mat nuorukaiset pääasiallisesti
Kannaksen etulinjan tukikoh-
dassa, mutta myös viihdytys-
kiertueella kotiseudulla. Puit-
teina on Adolf Ehrnrootin
Jalkaväkirykmentti 7 mainioi-
ne valistusupseereineen. Mu-
kava juttu! S.

Helsinkiläinen lukijamme
kävi toimituksessa ja kertoi
olleensa esitelmätilaisuudes-
sa, jossa Max Jakobson esitti
merkittävän kannanoton: Tus-
kin on Urho Kekkonen luopu-
nut valtakunnan peräsimestä
kun jo selvästi poiketaan Paa-
sikiven—Kekkonen linjalta.
Mainittu linjahan perustuu
kahteen pääpilariin: realisti-
seen ulkopolitiikkaan ja us-
kottavaan puolustuskykyyn.
Viimemainittu pilari on mur-
rentumassa, kun Puolustus-
voimat jäi vaille Parlamentaa-
risen puolustuskomitean esit-
tämää vähimmäisrahoitusta.

Niinpä niin — ei sitä kai
suotta sanota, että poliitikot
ajattelevat vain seuraavia vaa-
leja. Pitäisi löytyä valtiomie-
hiä, jotka ajattelevat seuraa-
vaa sukupolvea.

Ilomantsin sankarihautaan
siunattiin viime itsenäisyys-
päivänä 1921 syntynyt sota-
mies Kalevi Hiltunen, joka
katosi JR 45:n riveissä Laato-
kan koillispuolella 30.6.
1944. Omaisille tuli useita
kertoja tietoja, että Kalevi oli-
si elossa. Vanhemmat odotti-
vat ja toivoivat.

Nyt vanhemmat ovat jo
kuolleet ja saattoväkenä olivat
sisarukset. Paikalla oli lisäksi
satalukuinen yleisöjoukko sekä
veteraanijärjestöjen liput.
— Ilomantsin sankarihaudas-
sa lepää lähes viisisataa va-
pautemme puolustajaa. Tämä
hautaus oli luultavasti viimei-
nen.

Kuvassa vasemmalta sisa-
rukset Marita Hiltunen, Erkki
Hiltunen, Irja Tanninen ja
Lempi Määttänen.

Väinö Hanhela Torniosta kertoo runomittas-
sa 6.Divisioonan viime-
kesäisestä asevelijuhlas-
ta, jonka yhteydessä pal-
jastettiin muistokivi:

”Rovaniemi jälleen kerran
täällä näki jätkän, herran.
Rinta rinnan miehet kulki,
aseveljeyden toi julki.”

”Kertokoon tää kivi tuleville,
että jotain arvoa he antais sille:
6.Divisioona — rinta rinnan —
vapaudesta maksoi kalliin hinnan.

Aseveljet! Tämä muistakaamme:
rakas olkoon aina Isänmaamme!
Muuksi ei se muuta meidän kantaa,
vaikka murusia vain se meille antaa...”

◀ Kuvassa muistokivi Ro-
vaniemellä.

◀ R^ovaniemellä tapahtui
viime kesänä muutakin mer-
kittävää: paljastettiin jääkäri-
liikkeen muistomerkki, joka
kertoo, kuinka kansa katkoi
kahleitansa. Arvokkaassa pal-
jastustilaisuudessa oli läsnä 11
jääkäriä elossa olevasta 60
miehen joukosta.

Petroskoissa ilmestynvä
Punalippu-lehti on monin ta-
voin muistanut Suomea: se
kertoo muun muassa molempien
maiden Rauhanpuolustajat-
järjestöjen yhteistyöstä. Kuvassa
ovat suomalaiset Karjalan rauhan-
puolustuskomitean vieraina 1979.
Lehden mukaan ovat rauhanrahaston
keräystulot vuodesta toiseen
kasvaneet ja avustuksia —
myös suomalaisten — on toi-
mitettu muun muassa ”sankari-
rilliselle Vietnamin kansalle”
ja sissijärjestö SVAPO:lle.

Toinen artikkeli kertoo tohtori
Edvard Gyllingin suurem-
moisesta elämäntyöstä Karja-
lan hyväksi. Kirjoittaja, histo-
rian lisensiaatti, on kuitenkin
kiireessä unohtanut eräitä
oleellisia seikkoja: palkkioksi
saavutuksistaan Gylling joutui
vuonna 1935 eroamaan val-
tionpäämiehen virastaan syy-
tettynä törkeästä rikoksesta,
suomalaisen kulttuurin vaali-
misesta. Pari vuotta myöhem-
min hän katosi ja kuoli toden-
näköisesti vuonna 1938 vanki-
lassa tai teloitettuna.

Vielä kolmaskin juttu ker-
too Suomesta, yhteisistä nuori-
sofestivaaleista. Julkilaus-
massa nuhdeltiin muun muassa
Salvadorin sotilasjunttaa,
”joka imperialististen piirien
tuella sortaa häikäilemättö-
mästi omaa kansaansa”. To-
della törkeää ja vertaansa vail-
la! □